

MANUAL MBI QYTETARINË AKTIVE

Forcimi i rolit të të rinjve
në procesin e përafrimit
të Shqipërisë në BE

— Volumi II —

Udhëzues/Doracak/1/2018

Autorë:

Dafina **Peci**

Shila **Parllaku**

Ili **Gërdupi**

Iris **Ibershimi**

© **2019** nga

Kongresi Rinor Kombëtar

Address: Rr. Milto Tutulani, Nd. 6, Hyrja 8/ 3 & 4, 1019,

Tiranë – Shqipëri

Info@krk.al

Ky botim u realizua
me mbështjetjen e
Fondacionit Hanns Seidel

Opinionet, gjetjet, përfundimet dhe rekomandimet e shprehura në këtë punim janë ato të autorëve dhe nuk pasqyrojnë e domosdoshmërisht ato të fondacionit Hanns-Seidel.

Asnjë pjesë e këtij publikimi nuk mund të riprodhohet në asnjë formë ose të përpunohet, shumfishohet dhe shpërndahet duke përdorur sistemet elektronike, pa lejen me shkrim të Kongresit Rinor Kombëtar dhe fondacionit Hanns-Seidel, përveç rasteve kur një veprim i tillë është në përputhje me parashikimet ligjore në fuqi për të drejtat e autorit.

Përdorimi komercial i këtij publikimi nuk është i lejuar.

TABELA E PËRMBAJTJES

HYRJE	4
KAPITUJT E INTEGRIMIT DHE IMPAKTI I TYRE NË JETËN E PËRDITSHME	6
2.1. Si merr BE vendime dhe masa	7
2.2. Cfarë janë kapitujt e integritit?.....	7
2.3. Kapitulli për politikat sociale dhe punësimin.....	8
2.4. Kapitulli për edukimin dhe kulturën.....	12
2.5. Ndikimin e procesit të hapjes së kapitujve për vendet e tjera të rajonit.....	14
2.6. Programe dhe iniciativa.....	19
2.7. Programi Erasmus +.....	20
2.8. Korpusi European i Solidaritetit	21
2.9. Garancia Rinore.....	22
2.10 11 Qëllimet Europiane Rinore.....	23
PROCESI I BERLINIT PËR BALLKANIN PERËNDIMOR	24
3.1 Integrimi në Bashkimin European i vendeve të Ballkanit Perëndimor përpara fillimit të Procesit të Berlinit.....	24
3.2 Synimet dhe Arritjet e Procesit të Berlinit.....	27
3.3 Bashkëpunimi rinor përgjatë Samiteve të Procesit të Berlinit.....	29
ZYRA RAJONALE E BASHKËPUNUNIMIT RINOR PËR BALLKANIN PERËNDIMOR	32
4.1 Si u krijua dhe si funksionon RYCO.....	32
4.2 Mundësitë që ofrohen.....	33
4.3 Cilat janë planet e RYCO për të ardhshmen.....	35
ANEX - Pjesëmarrja e të Rinjve	37
5.1 Pjesëmarrja e të Rinjve në Jetën Lokale dhe Rajonale.....	37
5.2 Përfitimet nga pjesëmarrja e të rinjve.....	41
5.3 Parimet e pjesëmarrjes së të rinjve.....	41
5.4 Format e pjesëmarrjes së të rinjve.....	42
5.5 Karta e Rishikuar Evropiane për Pjesëmarrjen e të Rinjve në Jetën Lokale dhe Rajonale.....	42
BIBLIOGRAFIA	49

I- Hyrje

Shpjegim i situatës aktuale të procesit të integritit, i ndjekur me një përshkrim të hapave pasues, si dhe çfarë të mirash do sjelli përmbyllja e këtij procesi për të rinjtë në Shqipëri

Në kohën e shkrimit të këtij materiali, Shqipëria ka statusin e vendit kandidatë për në Bashkimin Evropian, dhe është në pritje të hapjes së negociatave. Ky është një term që ju mund ta keni dëgjuar shpesh herë të përsëritet në media, dhe në jetën e përditëshme, por në pak raste shpjegohet se çfarë do të thotë kjo.

Anëtarësimi i një vendi është një procedurë e komplikuar e cila është në ndryshim të vazhdueshëm pasi edhe vetë Bashkimi Evropian është në ndryshim të vazhdueshëm. Saktësia e procesit të harmonizimit është e rëndësishme si për shtetin që kërkon të anëtarësohet, ashtu edhe për vetë BE, në të kundërt rrezikohet të krijohen probleme të cilat do jenë më të vështira për tu zgjidhur pasi vendi të jetë bërë pjesë.

Statusi i vendit kandidat është një tregues i prespektivës së qartë të një vendi për tu bërë në një të ardhme pjesë e Bashkimit Evropian, por në të njëjtën kohë duhen arritur disa standarde Evropiane, të cilat janë ndarë në 35 Kapituj. Vende si Bosnja dhe Hercegovina dhe Kosova, konsiderohen si vende potenciale për të qënë kandidate, pasi ky status nuk i është dhënë ende, por kjo nuk mohon prespektivën e tyre për të qënë pjese e BE.

Për secilin vend procesi i anëtarësimit është një proces i ndryshëm, pasi pika e fillimit është e ndryshme. Ajo çfarë e pason statusin kandidatë është hapja e negociatave, që nënkupton një proces ndryshimesh rrënjësore të legjislacionit dhe strukturës ekonomike të vendit i cili kërkon të bëhet anëtar, sipas 35 Kapitujve të përmendura më sipër. Pavarësisht kriterëve specifike kryesorja që duhet të plotësojë secili vend për të qënë anëtarë është arritja stabilitetit të institucioneve që garantojnë demokracinë, sundimin e ligjit, të drejtat e njeriut, respektimin dhe mbrojtjen e pakicave, ekzistencën e një ekonomie tregu funksionale si dhe aftësinë për t'u përballur me presionin konkurrues dhe forcat e tregut brenda Bashkimit Evropian.

Por të rinjtë shqiptarë nuk duhet të presin për anëtarësimin e plotë për të përftuar nga procesi i integritimit. Prej vitesh të rinjtë marrin pjesë në programin e Erasmus+ i cili do shtjellohet më me detaje në kapitujt në vijim, i cili u ofron atyre mundësi mobiliteti si dhe shkëmbime rinore, mobilitet në shkollë, dhe mundësi vullnetarizmi në vende të BE. Me hapjen e procesit të negociatave, të rinjve do u jepet mundësia të kenë një ndikim më të madh në ndryshimet legjislative që pritet të pasohen nga procesi, vecanërisht në kapitullin 19 që ka të bëjë me politikën sociale, dhe kapitullin 26 i cili trajton edukimin dhe kulturën.

Hapja e këtyre dy kapitujve do u japi një mjet të rëndësishëm të rinjve për të bërë ndryshime të cilat do qëndrojnë në fuqi për dekadat e ardhshme. Duke u bërë pjesë e këtij procesi, ne mund ti bëjmë të ditur grupit negociues të Komisionit Evropian të nevojave dhe kërkesave konkrete të të rinjve, dhe në të njëjtën kohë të arrijmë të ndikojmë tek përfaqësuesit e qeverisë shqiptare që propozimet e të rinjve të merren në konsiderat si prioritare sa i takon ndryshimeve të pritshme. Kjo do mundësonte ndryshimin dhe përmirësimin e jetës së të rinjve në Shqipëri në mënyrë të vazhdueshme dhe konstante, pa u përqëndruar në qëllimin final, atë të anëtarësimit të plotë.

Me anëtarësimin e plotë, të rinjtë shqiptarë do përfitojnë nga të njëjtat të drejta që përfitojnë tashmë të rinjtë e BE, lëvizje të lirë pa viza për arsye shkollimi dhe pune. Në të njëjtën kohë anëtarësimi do i lejojë të rinjtë të përfitojnë nga programe të zgjeruara të Bashkimit Evropian të cilat nxisin sipërmarrjen, bujqësinë, mbrojtjen konsumatore dhe mbështetjen infrastrukturore që rrit cilësinë e shërbimeve publike.

II
KAPITUJT E
INTEGRIMIT DHE
IMPAKTI I TYRE NË
JETËN E
PËRDITËSHME

2.1 Si merr BE vendime dhe masa

Të gjitha institucionet e Bashkimit Evropian janë të përfshirë në vendimmarrje në një mënyrë apo në një tjetër.

Kështu merren vendimet në BE:

- Kryetarët e shteteve dhe të qeverisë marrin vendime për politikat e përgjithshme në Këshillin Evropian.
- Komisioni bën propozime për ligje të reja.
- Parlamenti shqyrton propozimet dhe merr vendimet së bashku me Këshillin e Ministrave.
- Këshilli i Ministrave dhe Parlamenti miratojnë së bashku ligjet.
- Komisioni kontrollon që vendimet ndiqen në të gjitha shtetet anëtare.
- Gjykata Evropiane e Drejtësisë zgjidh mosmarrëveshjet që mund të dalin.

Sa i takon procesit të integritit, vendimmarrja kryesore i takon Komisionit Evropian, i cili luan rolin ekzekutiv brenda BE. Komisioni është organi që inicion të gjitha procedurat e integritit të një vendi të caktuar, si dhe i bënë rekomandimet përkatëse Këshillit Evropian nëse një vend duhet të kalojë ose jo në fazën tjetër të procesit të anëtarësimit.

Komisioneri për Zgjerimin dhe Politikën Evropiane të Fqinjësisë është anëtar i Komisionit Evropian, përgjegjës për mbikëqyrjen e procesit të anëtarësimit të shteteve të reja anëtare dhe marrëdhënieve me ato që kufizohen me Bashkimin Evropian (BE). Komisioneri aktual, që nga maji i vitit 2015 deri në momentin e publikimit të këtij manuali, është Johannes Hahn.

Komisioneri është personi përgjegjës i cili duhet të ndjekë në emër të Komisionit progresin e vendeve të cilat aspirojnë të jenë pjesë e BE. Me anë të progres raportit vjetor i cili përgatitet nga stafi i komisionerit të zgjerimit, me suportin e Delegacioneve të BE të cilat janë përfaqësitë diplomatike të Bashkimit Evropian, përshkruhet progresi dhe gjëndja aktuale e secilit vend i cili është kandidat, ose vend potencialisht kandidat. Ajo çfarë vlerëson Komisioneri është përmbushja e kriterëve të përcaktuara në nenin 49 të "Traktatit të Bashkimit Evropian" dhe kriteret e Kopenhagenit.

Në dokumentin e Komisionit drejtuar Parlamentit, dhe Këshillit Evropian me titullin "Një perspektivë e besueshme e zgjerimit dhe angazhim i shtuar i BE-së me Ballkanin Perëndimor" i publikuar në datën 6 Shkurt 2018, Komisioni shprehet se aktualisht

asnjë nga vendet candidate nuk i ka plotësuar kushtet e përmendura më sipër për të mundësuar atij vendi anëtarësimin në Bashkimin Evropian.

Në rastin kur Komisioni vlerëson se një vend i ka përmbushur mjaftueshëm kriteret e vendosura për të avancuar në fazën tjetër, ai i bënë propozimin Këshillit që të japi statusin e vendit kandidat, ose të hapi negociatat nëse tashmë vendi e ka marr statusin. Vendimi i Këshillit i cili përbëhet nga krerët e të gjitha vendeve anëtare të Bashkimit Evropian (në momentin e këtij publikimi 28 vende) duhet të jetë unanim. Nëse një vend i vetëm voton kundër avancimit në fazën tjetër është e mjaftueshme që vendimi të refuzohet.

Në rastin e negociimit me sukses të të 35 kapitujve të integritit, dhe dhënies së vlerësimit pozitiv nga ana e Këshillit Evropian, vendi që kërkon të anëtarësohet dhe të gjithë vendet e tjera anëtare do duhet të marrin një vendim për anëtarësimin. Më konkretisht do duhet që të kryhet një votim në parlament ose të mbahet një referendum për çështjen nëse vendi do ose jo të bëhet anëtar me të drejta të plota në Bashkimin Evropian. Do duhet që marrëveshja e anëtarësimit të ratifikohet edhe nga vendet e tjera anëtare në mënyrë që të jetë e vlefshme, dhe një vend të bëhet përfundimisht anëtar i Bashkimit Evropian.

2.2 Cfarë janë kapitujt e integritit?

Kapitujt e *acquis* (aktualisht 35) formojnë bazën e negociatave të pranimit, për çdo vend kandidat. Ato korrespondojnë me fushat e ndryshme të *acquis* për të cilat nevojiten reforma për të përmbushur kushtet e pranimit. Vendeve candidate u kërkohet të përshtasin infrastrukturën e tyre administrative dhe institucionale dhe të sjellin legjislacionin e tyre kombëtar në përputhje me legjislacionin e BE-së në këto fusha. Kapitujt e ndryshëm rishikohen gjatë shqyrtimit të çdo anëtarësimi individual dhe vlerësohen rregullisht deri në kohën kur çdo kapitull është mbyllur.

Ato variojnë nga siguria ushqimore tek çështje të tilla si prokurimi publik dhe kontrolli financiar. Rradha e hapjes së secilit kapitull dhe procesi konkret i përafrimit varion në varësi të shtetit, dhe nuk kanë një kohëzgjatje të përcaktuar. Rasti i Turqisë, është një shëmbull se si negociatat kanë filluar në vitin 2005, dhe deri tani është bërë vetëm një pjesë e vogël e përafrimit.

Rëndësia e tyre është e madhe pasi, nëse nuk do ekzistonte kjo fazë parapërgatitore, do krijohet rreziku i keqfunksionimit të të gjithë tregut të përbashkët, duke krijuar

konfuzion. Synimi i tyre është që të përafrojnë standardet e një vendi me standardin Evropian përpara anëtarësimit.

Kapitujt të cilët kanë interes të drejtëpërdrejtë tek të rinjtë është kapitulli 19 që ka të bëjë me politikat sociale, dhe kapitullin 26 i cili trajton edukimin dhe kulturën të cilët do trajtohen më gjerësisht në pikat në vijim. Momenti i hapjes së këtyre kapitujve, është fillimi i procesit të përafërimit të infrastrukturës dhe ligjit, të cilat do kenë ndikim të drejtëpërdrejtë në jetën e të rinjve në Shqipëri sa i takon punës, politikave sociale, edukimit dhe kulturës,

2.3 Kapitulli për politikat sociale dhe punësimin

Rregullat e BE-së në fushën sociale përfshijnë standardet minimale për ligjin e punës, barazinë, shëndetin dhe sigurinë në punë, si dhe mosdiskriminimin. Ato gjithashtu nxisin dialogun social në nivel Evropian. Shqipëria ka një nivel të përgatitjes për politikën sociale dhe punësimin. Disa përparime janë bërë në rritjen e pjesëmarrjes në tregun e punës dhe në cilësinë dhe efektivitetin e institucioneve dhe shërbimet e tregut të punës, si dhe zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Punësimit dhe Aftësive (NESS) për 2014-2020. Shqipëria ka filluar ristrukturimin e punësimit qeverisjen e përcaktuar në ligjin e rishikuar mbi arsimin dhe aftësimin profesional (AAP). Statistikat e punësimit dhe të zhvillimit të kapitalit njerëzor janë përmirësuar nga viti paraprak.

Shkalla e punësimit dhe pjesëmarrja e tregut të punës mbetet e ulët, dhe ekonomia informale është ende një ofruer i rëndësishëm i punës. Sfidat kryesore me të cilat përballet Shqipëria janë:

- ⇒ të sigurojë kapacitete dhe burime të mjaftueshme njerëzore dhe financiare për të siguruar zbatimin e politikave të punësimit dhe sociale dhe për të kryer shoqërinë tonë kuptimplote dialog;
- ⇒ të zhvillojë një qasje strategjike për të trajtuar ekonominë joformale dhe punën e padëklaruar;
- ⇒ të intensifikojë përpjekjet për të zbatuar strategjinë e mbrojtjes sociale 2015-2020, duke përfshirë përmes progresit të mëtijshëm në reformën e kujdesit social dhe lidhjet me masat aktive të punës dhe forcimin e rolit të qeverisjes vendore në zbatim.

Për ligjin e punës, Kodi i Punës i ndryshuar po zbatohet. Monitorimi i zbatimit të amendamenteve nga strukturat e Komisionit Evropian të Kodit të Punës kërkon forcimin e mbledhjes së të dhënave dhe instrumente për të dhëna të zbërthyer.

Kapaciteti dhe performanca e inspektoratit të punës duhet të rritet më tej dhe hetimet për rastet e dyshuara të mashtrimit dhe sjelljes së keqe nga ana e inspektorëve të shoqërisë duhen forcuar. Punësimi i fëmijëve mbetet një shqetësim, me masa më efektive dhe të nevojshme për tu parandaluar. Ekziston gjithashtu nevoja për të përmirësuar sistemin e monitorimit të punës së fëmijëve.

Lidhur me shëndetin dhe sigurinë në punë, politikat e punësimit, sigurisë dhe shëndetit 2016-2020 dokumenti dhe plani i saj i veprimit janë në zbatim. Ligji për Inspektimin e Punës ishte i ndryshuar në Mars 2017, por inspektimi i punës po përballet me probleme financiare dhe njerëzore me kapacitete të ulëta. Aksidentet e raportuara në punë ranë nga 125 në vitin 2015, në 107 në 2016-2017, dhe vdekjet në punë u zvogëluan nga 28 në 13. Nëntëdhjetë e nëntë punëtorë pësuan aksidente në vitin 2016, dhe 101 në 9 muajt e parë të vitit 2017. Shumica e aksidenteve (60%) ndodhën në miniera, prodhim dhe ndërtim. Të dhënat statistikore mbi shëndetin dhe sigurinë ende duhet të përmirësohen.

Dialogu social mbetet i dobët si në sektorin privat ashtu edhe në atë shtetëror. Sa i përket dialogut social trepalësh, mandati i anëtarëve të Këshillit Kombëtar të Punës ka skaduar dhe duhet urgjentisht të rivendoset. Ende pritet emërimi i anëtarëve të rinj, ku përpjekjet janë të nevojshme për ta transformuar atë në një forum efektiv të dialogut social, duke synuar përmirësimin e negociatave kolektive. Intensifikimi i dialogut social dypalësh, veçanërisht në nivel lokal dhe niveli i kompanisë është gjithashtu i nevojshëm. Në nivel rajonal, vendimi për një Rajonal trepalësh Këshilli Konsultativ, i përbërë nga përfaqësues të organizatave të punëdhënësve, sindikatave dhe përfaqësuesit e strukturave shtetërore, pritet të miratohet ende.

Për politikën e punësimit, ristrukturimi administrativ çoi në çmontimin e Ministrisë së Punës dhe zvogëlimin e kapaciteteve njerëzore, të cilat mund të kenë efekte negative në zbatimin dhe hartimin e politikave dhe masave të punësimit. Ndërsa ka pasur përmirësim në tregun e punës, shkalla e punësimit dhe pjesëmarrja në tregun e punës mbeten të ulëta dhe ekonomia informale mbetet një problem. Një rishikim afatmesëm i NESS dhe planit të tij të veprimit duhet të zhvillohet në gjysmën e parë të vitit 2018. Në shkurt 2017, VET u rishikuar dhe Ligji u miratua, por aktet nënligjore të tij ende nuk janë miratuar. Asnjë përparim nuk është bërë për zgjerimin e punësimit dhe shërbimeve të AFP-së në zonat rurale. Duhet të bëhen përpjekje të rëndësishme për të miratuar Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve. Ligji për promovimin e punësimit sapo është miratuar, por ende nuk ka filluar zbatimin i plotë të tij. Progres më pak është bërë në lidhjen e reformës së asistencës sociale për programet e punësimit dhe të zhvillimit të aftësive në dispozicion. Shërbimet publike të punësimit u forcuan dhe imazhi dhe shtrirja e Zyrave të Punës janë përmirësuar. Duhet të bëhen përpjekje të mëtejshme për të finalizuar riorganizimin e mbetjeve të zyrave të punësimit.

Shkalla e papunësisë është ulur në 15.6% në vitin 2016 nga 17.5% në vitin 2015, por mbetet e lartë, veçanërisht në mesin e grave, të rinjve dhe personave me aftësi të kufizuara. Të dhënat në dispozicion nga tremujori i dytë i vitit 2017 tregojnë se shkalla e papunësisë më tej ka rënë në 14%, 1.6 përqind më pak se e njëjta periudhë e vitit 2016 dhe me një prirje rënëse nga fillimi i vitit (-0.3 f.). Papunësia afatgjatë mbetet një sfidë për të qenë e adresuar përmes ndërhyrjeve më fleksibile dhe të përshtatura politike. Gjatë gjysmës së parë të 2017, mbi 460 punëtorë të padëklaruar ishin identifikuar dhe mbi 1 650 masa urgjente të imponuara.

Inspektimet e kryera në qershor të vitit 2017 tregojnë se 37% e të punësuarve deklarohen si të paguar në paga minimale. Instituti i Statistikave ka burime të mjaftueshme për të kontribuar në politikën me gjithëpërfshirëse dhe të dhëna të besueshme. Metodologjia e hendekut të pagave ende duhet të përafrohet me kërkesat e Eurostat.

Vëmendje e veçantë është e nevojshme për raportet urbane / rurale në të gjitha statistikat e punës. Nuk kishte zhvillime në lidhje me përdorimin e Fondit Social Evropian.

Sa i përket përfshirjes dhe mbrojtjes sociale, Strategjia Kombëtare për Mbrojtjen Sociale për vitin 2015-2020 është në zbatim. Ligji për Shërbimet e Kujdesit Social hyri në fuqi në Nëntor 2016 dhe Ligjit për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijës në shkurt 2017.

Agjenda kombëtare 2017-2020 për të drejtat e fëmijëve u miratua në prill 2017, duke promovuar qeverisje më të fortë në mbrojtjen e këtyre të drejtave. Në dhjetor të vitit 2016, Këshilli i Ministrave të Bashkimit Evropian miratoi kriteret, procedurat, dokumentacionin dhe shumën e ndihmës ekonomike për të ofruar më shumë autonomi për njësitë e qeverisjes vendore. Përdorimi i Sistemit Informatik të Menaxhmentit për përfituesit me aftësi të kufizuara tashmë është miratuar dhe po zbatohet në një fazë pilot. Procesi i kalimit nga institucioni në kujdesin e bazuar në komunitet për grupet e rrezikuara po pilotohen në Durrës, Shkodër dhe Sarandë. U promovua kujdesi kujdestar nga shërbimet sociale të shtetit, por duhet të zhvillohet dhe të rregullohet më tej.

Lidhur me Dokumentin e Politikave të Përfshirjes Sociale për vitet 2016-2020, është bërë pak përparim në ngritjen e strukturave të nevojshme ose në rregullimin e masave për zbatimin e politikës.

Qeveria duhet të shtojë përpjekjet e saj për të siguruar një plan gjithëpërfshirës për ndërtimin dhe ngritjen e kapaciteteve të të gjitha ministrive të linjës dhe qeverive lokale për të zbatuar veprimet në dokument. Në 2016, qeveria zhvilloi një strategji të strehimit social, por buxheti i caktuar për programet e strehimit (sociale) ishte i

kufizuar dhe nuk i ofroi të gjitha propozimet dhe veprimet që duhet të kryheshin. Për të adresuar shumë nga mangësitë e Shqipërisë të identifikuara nga organet ndërkombëtare në fushën e strehimit dhe të dëbimit me forcë, Këshilli i Ministrave miratoi një projekt ligj të plotësuar të strehimit social në prill 2017. Megjithatë, ky draft ishte i tërhequr pas ristrukturimit të qeverisë pas zgjedhjeve në qershor 2017, dhe ende nuk është miratuar.

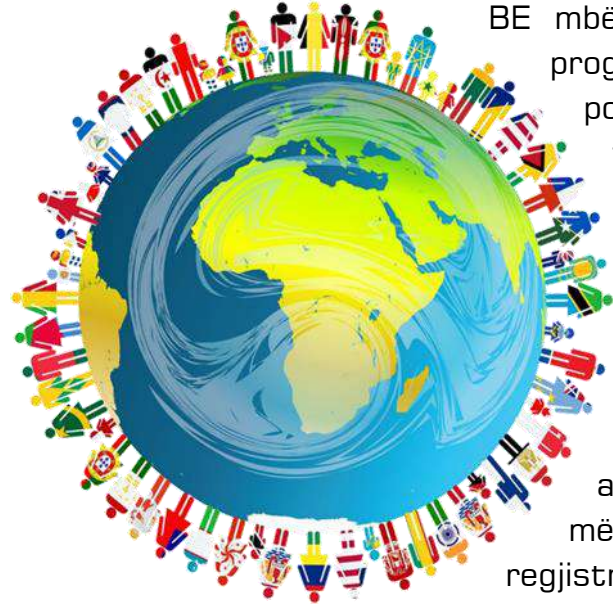
Për mosdiskriminimin në punësim dhe në politikat sociale, ka pasur ndryshime në legjislacionin për sa i përket mjedisit të punës dhe vendit të punës për gratë. Këto kanë të bëjnë me ndryshimin e Kodit të Punës që përcakton dhe ndryshon barrën e provës në rastet e ngacmimit seksual.

Sa i përket barazisë midis grave dhe burrave në punësim dhe politikës sociale, hendeku i gjinisë në punësim u zvogëluar në 2016 deri në 12%, 2.5 p.p. më pak se 2014. Bota e vitit 2017, Raporti i indeksit të Gjinisë Gjinore në Tregun Ekonomik tregoi se Shqipëria është përmirësuar krahasuar me 2016 (duke u pozicionuar nga vendi 62-të, në vendin e 38-të nga 144 vende në total). Indeksi i vitit 2017 e renditi Shqipërinë në vendin e tretë për barazinë e pagave për punë të ngjashme dhe në vendin e dhjetë për gratë në pozitat ministrore. Nuk ka mjaftueshëm kopshte, edukim të hershëm dhe shërbime të kujdesit në vend për tu dhënë mundësi prindërve të punojnë, e sidomos grave. Në zonat rurale, në vitin 2016 gratë ishin të mbingarkuara me punë, për të kontribuar me të ardhura në familje. Në tremujorin e tretë të vitit 2017, bujqësia punëson 35% të të punësuarve meshkuj dhe 42% të punësuarve femra.

Shqetësimet mbeten mbi proporcionin e grave në tregun joformal të punës, veçanërisht në tregun e punës në industrinë e tekstilit dhe të këpucëve; si dhe për gratë e papuna dhe për ato me nevojë për një mbrojtje sociale të përshtatshme. Ka edhe shqetësime për mungesën e të dhënave të ndara për numrin e grave në ekonominë joformale.

2.4 Kapitulli për edukimin dhe kulturën

BE mbështet bashkëpunimin në arsim dhe kulturë përmes programeve të financimit dhe programit të koordinimit të politikave të Shteteve Anëtare përmes metodës së hapur të bashkëpunimit. Shtetet anetare gjithashtu duhet të parandalojnë diskriminimin dhe të lehtësojnë edukimin e fëmijëve të punëtorëve emigrantë të vendeve të BE-së.

Shqipëria është e përgatitur mesatarisht në fushën e arsimit dhe kulturës. Disa përparime janë bërë në arsim sidomos duke përmirësuar kuadrin kurrikular për arsimin parashkollor dhe standardet e zhvillimit dhe të mësuarit për fëmijët e moshës 3-6 vjeçare. Progres është regjistruar gjithashtu në arsimin dhe aftësimin profesional (AAP), me miratimin e rishikuar të ligjit të AFP.

Në fushën e edukimit dhe kulturës, Shqipëria duhet në veçanti:

- ⇒ të sigurojë hartimin e strategjisë së arsimit parauniversitar dhe reformën e arsimit të lartë e cila është implementuar dhe të përmirësojë më tej trajnimin e mësuesve;
- ⇒ të sigurojë se Ligji i AAP është zbatuar plotësisht, duke përfshirë edhe finalizimin e sekondës legjislativë dhe rishikimin / zgjerimin e sistemit aktual të financimit dhe aranzhimet për AFP;
- ⇒ të miratojë dhe zbatojë strategjinë kombëtare për kulturën për 2018-2022 për të ruajtur trashëgiminë kulturore Shqipëtare.

Për arsimin dhe trajnimin, progres është bërë në miratimin e kurrikulës dhe kornizave legjislative. Niveli i pjesëmarrjes parashkollore ishte 81.5% në vitin 2016 (pak nga 83% në 2015) dhe pjesëmarrja në të nxënit gjatë gjithë jetës ishte shumë e ulët, vetëm 1% në vitin 2016. Regjistrimi i romëve dhe egjiptianëve në arsimin parashkollor është rritur me 5%, në shkollat fillore me 25%, në shkollën e mesme me 27% dhe në arsimin parauniversitar me 22%. Sidoqoftë, normat e tyre të regjistrimit mbeten përgjithësisht të ulëta.

Progres i moderuar është bërë në zbatimin e Ligjit për Arsimin e Lartë dhe Kërkimin Shkencor. Aktet nënligjore të mbetura, pritet që akoma të miratohen. Progres është bërë në njohjen e diplomave që ofrohen tani në internet. Janë ndërmarrë disa hapa për zbatimin e planit të Strategjisë së Arsimit Parauniversitar 2014-2020; megjithatë

është ende në një fazë shumë të hershme, sidomos lidhur me trajnimin e mësuesve dhe shpërndarjen e kornizës së re kurrikulare. Për arsimin, punimet e infrastrukturës janë në vazhdim, por nevojiten përpjekje të mëtejshme për të përmirësuar infrastrukturën në qytete të vogla dhe zona rurale.

Rezultatet në të gjitha fushat e Programit për Vlerësimin Ndërkombëtar të Studentëve (PISA) janë përmirësuar sidomos gjatë tri raundeve të fundit të testimit (2009, 2012 dhe 2015) dhe përgatitja për Pjesëmarrjen e Shqipërisë në PISA 2018 ka filluar.

Janë marrë gjithashtu masa të posaçme në lidhje me përfshirjen e grupeve vulnerabel në arsimin formal. Shkalla e regjistrimit të tyre ishte rritur gjatë vitit akademik 2016/2017.

Pjesëmarrja në programin Erasmus + është përmirësuar më tej, veçanërisht në rritjen e kapaciteteve në arsimin e lartë, ku dy institucione shqiptare të arsimit të lartë morën pjesë si koordinatorë të projektit për herë të parë dhe në veprimin ndërkombëtar të mobilitetit të krediteve, ku 1193 mobilitete u dhanë vitin e kaluar, që paraqet një rritje prej + 11.5% në raport me vitin e kaluar dhe më shumë se 3 400 që nga fillimi i thirrjes së parë në 2015. Pjesëmarrja në programin Jean Monnet u rrit ndjeshëm me katër projekte të përzgjedhura.

Për rininë, zyra qendrore e Zyrës për Bashkëpunim Rajonal (RYCO) është themeluar në Tiranë gjatë gjysmës së dytë të vitit 2017. Prioritet i qeverisë për të rinjtë vazhdon të jetë promovimi dhe punësimi i të rinjve. Gjashtë Qendra Rinore janë themeluar në dy vitet e fundit: tre në Tiranë dhe tre të tjerë jashtë kryeqytetit. Të rinjtë shqiptarë, punonjësit rinor dhe organizatat rinore vazhdojnë të përfitojnë nga fondet e akorduara përmes Erasmus +. Më shumë se 1700 pjesëmarrës të rinj përfituan nga një prej tre veprimeve të mobilitetit të të rinjve që nga viti 2014 (lëvizja e punonjësve rinor, shkëmbimet e të rinjve dhe Shërbimi Vullnetar Evropian).

Sa i përket sektorit të kulturës, Strategjia Kombëtare e Kulturës për 2018-2022 është ende në fazën e hartimit. Projektligji për trashëgiminë kulturore u miratua nga Këshilli i Ministrave në vitin 2017. Ligji për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e tjera të ngjashme ka hyrë në fuqi në Tetor 2016. Në linjë me Konventën 2005 të UNESCO-s për Mbrojtjen dhe Promovimin e Diversitetit të Shprehjes Kulturore është miratuar Ligji i ri për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare.

Shqipëria vazhdoi të merrte pjesë në programin e BE-së për Evropën Kreative me rezultate të mira në Kosovë për përkthime letrare gjatë viteve.

2.5 Ndikimin e procesit të hapjes së kapitujve për vendet e tjera të rajonit

a. Bosnja dhe Hercegovina

Aderimi i Bosnjës dhe Hercegovinës në Bashkimin Evropian është qëllimi i deklaruar i marrëdhënieve aktuale ndërmjet dy entiteteve, Republika Srpska dhe Federata e Bosnje Hercegovinës. Bosnja dhe Hercegovina është njohur nga BE si një "vend potencialisht kandidat" për pranimin që nga vendimi i Këshillit Evropian në Selanik në 2003 dhe është në axhendën aktuale për zgjerimin e ardhshëm të BE. Bosnja dhe Hercegovina merr pjesë në Procesin e Stabilizim Asociimit dhe marrëveshja relative bilaterale e MSA-së është nënshkruar në vitin 2008, është ratifikuar në vitin 2010 dhe hyri në fuqi në vitin 2015. Ndërkohë, marrëdhëniet dypalëshe tregtare rregullohen me Marrëveshje të Përkohshme. Bosnja aplikoi zyrtarisht për anëtarësim në BE në shkurt 2016 dhe mbetet një vend potencial kandidat derisa të marrë një përgjigje nga Këshilli.

Bosnja ka bërë një përparim të ngadaltë, duke përfshirë bashkëpunimin me gjykatën e krimeve të luftës në Hagë, por ky përparim u ndal në vitin 2011 kur BE refuzoi të ratifikojë Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit. Procesi u rifillua në 2014-2015, me hyrjen në fuqi të MSA më 1 qershor 2015 dhe paraqitjen e një aplikimi për anëtarësim nga Bosnja dhe Hercegovina më 15 shkurt 2016. Më 9 dhjetor 2016, Bosnja dhe Hercegovina mori pyetësonin e pranimit nga Komisioni Evropian, përgjigjet ndaj të cilave u parashtruan më 5 mars 2019.

Bosnja dhe Hercegovina mori pjesë në dialogun për liberalizimin e vizave me vendet e Shengenit, nisur nga Komisioni Evropian më 26 maj 2008. Më 8 nëntor 2010, Këshilli i Bashkimit Evropian miratoi udhëtimin pa viza në BE për qytetarët e Bosnjës dhe Hercegovinës. Vendimi hyri në fuqi më 15 dhjetor 2010.

Bosnja dhe Hercegovina ka përftuar 165.8 milion Evro ndihmë zhvillimore deri në vitin 2017 nga Instrumenti i Ndihmës së Para-Anëtarësimin, me pjesën për periudhën 2018-2020 ende të papërcaktuar.

b. Kosova

Pranimi i Kosovës në Bashkimin Evropian (BE) është në agjendën aktuale për zgjerimin e ardhshëm të BE dhe Kosova është e njohur nga BE si një kandidat potencial për pranim. Deklarata e pavarësisë së Kosovës nga Serbia u miratua më 17 shkurt 2008 me votën e anëtarëve të Kuvendit të Kosovës. Pavarësia nuk është njohur nga Serbia, dhe nga pesë prej 28 shteteve anëtare të BE-së dhe si rezultat vetë Bashkimi Evropian i referohet vetëm "Kosova*", me një shënim me yll që përmban tekstin e rënë dakord nga negociatat Beograd-Prishtinë: " Ky përcaktim është pa paragjykim ndaj qëndrimeve mbi statusin dhe është në përputhje me Rezolutën 1244 të KS të OKB-së dhe Opinionin e GJND-së mbi Deklaratën e Pavarësisë së Kosovës". Kjo nuk e ka penguar Kosovën që të vazhdojë programin e BE-së për Mekanizmin e Gjurmimit të Stabilizimit (STM) duke synuar integrimin gradual të politikave të saj kombëtare në çështjet ligjore, ekonomike dhe sociale me BE-në, në mënyrë që në një moment në të ardhmen të mund të kualifikohen për anëtarësim në BE.

Për të siguruar stabilitetin e territorit dhe zbatimin e ligjit, BE vepron në Kosovë nën ombrellën e Misionit të Administratës së Përkohshme të Kombeve të Bashkuara në Kosovë (UNMIK), duke dërguar burime policore dhe civile në kuadër të Misionit të Bashkimit Evropian për Sundimin e Ligjit (EULEX).

Marrëveshja e Stabilizim Asociimit (MSA) ndërmjet BE-së dhe Kosovës u nënshkrua më 26 shkurt 2016 dhe hyri në fuqi më 1 prill 2016.

Më 6 shkurt 2018, Komisioni Evropian botoi planin e saj të zgjerimit i cili mbulonte gjashtë vendet e Ballkanit Perëndimor: Shqipërinë, Bosnjën dhe Hercegovinën, Kosovën, Malin e Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbinë. Plani parashikon që të gjithë gjashtë aplikantët të mund të arrijnë pranimin si anëtarë të Bashkimit Evropian pas vitit 2025.

Kosova aktualisht po merr 645 milion Evro ndihmë zhvillimore deri në vitin 2020 nga Instrumenti i Ndihmës së Para-Anëtarësimit.

c.

d. Mali i Zi

Pranimi i Malit të Zi në Bashkimin Evropian (BE) është në axhendën aktuale për zgjerimin e ardhshëm të BE.

Bashkimi Shtetëror i Serbisë dhe Malit të Zi filloi procesin e anëtarësimit në Bashkimin Evropian në nëntor të vitit 2005, kur filluan negociatat mbi një marrëveshje stabilizimi dhe shoqërimi. Në maj 2006, Mali i Zi votoi për pavarësinë në një referendum dhe Bashkimi Shtetëror i Serbisë dhe Malit të Zi u shpërbë. Serbia vazhdoi me negociatat ekzistuese dhe negociatat e veçanta u nisën me Malin e Zi në shtator 2006. Marrëveshja u inicua më 15 mars 2007 dhe u nënshkrua zyrtarisht më 15 tetor 2007. Në vitin 2010, Komisioni lëshoi një mendim të favorshëm për aplikimin e Malit të Zi, duke identifikuar shtatë përparësitë kyçe që duhej të adresoheshin për të filluar negociatat dhe Këshilli i dha atij statusin kandidat. Në dhjetor 2011, Këshilli filloi procesin e pranimit me qëllim të hapjes së negociatave në qershor 2012. Bisedimet e pranimit me Malin e Zi më pas filluan më 29 qershor 2012. Me 31 kapituj të hapur, vendi gëzon një mbështetje të gjerë midis zyrtarëve të anëtarëve të BE dhe pranimi i vendit në BE konsiderohet i mundshëm deri në vitin 2025. Në vlerësimin e vitit 2016 lidhur me përparimin e vendit, Komisioni Evropian e ka identifikuar Malin e Zi me nivelin më të lartë të përgatitjes për anëtarësim midis shteteve negociuese.

Mali i Zi aktualisht po merr 270 milion Evro ndihmë zhvillimore deri në vitin 2020 nga Instrumenti i Ndhmës së Para-Anëtarësimit, një mekanizëm financimi për vendet candidate të BE.

e. Maqedonia e Veriut

Aderimi i Maqedonisë Veriore në Bashkimin Evropian (BE) ka qenë në agjendën aktuale për zgjerimin e ardhshëm të BE që nga viti 2005, kur ajo u bë si një kandidat për pranim, por ende nuk ka hyrë në negociatat e pranimit. Ajo paraqiti kërkesën e saj për anëtarësim në vitin 2004, trembëdhjetë vjet pas pavarësisë së saj nga Jugosllavia. Pranimi në BE është përcaktuar si përparësia më e lartë strategjike për qeverinë e vendit.

Një pengesë e mëparshme për anëtarësimin e plotë ishte mosmarrëveshja për emrin e Maqedonisë, ku Greqia kundërshtoi njohjen diplomatike të vendit nën emrin "Republika e Maqedonisë". Megjithatë, më 27 qershor 2018, pas tërheqjes së opozitës greke si pjesë e marrëveshjes së Prespës për të miratuar "Republikën e Maqedonisë Veriore" si emër të vendit, BE miratoi fillimin e bisedimeve të pranimit, të cilat priten në 2019, nëse disa kushte do jenë plotësuar.

Motoja e qeverisë për kandidaturën është "Dielli është një yll", duke iu referuar diellit nga flamuri i Maqedonisë Veriore duke u shfaqur midis yjeve të tjerë në flamurin e Evropës, në logon zyrtare të kandidaturës.

Maqedonia filloi dialogun për liberalizimin e vizave me BE në shkurt 2008 dhe u shtua në listë më 19 dhjetor 2009, duke i lejuar shtetasve të tyre të hyjnë në zonën Shengen pa vizë kur udhëtonin me pasaporta biometrike.

Maqedonia e Veriut po merr aktualisht 664 milionë Euro ndihmë zhvillimore deri në vitin 2020 nga Instrumenti i Ndhmës së Para-Anëtarësimi, një mekanizëm financimi për vendet candidate të BE.

f. Serbia

Më 7 nëntor 2007, Serbia filloi një marrëveshje stabilizimi dhe shoqërimi (MSA) me Bashkimin Evropian. Kjo ishte një moment i rëndësishëm në negociatat e pranimit të Serbisë dhe u ekzekutua pas këshillës së kryeprokurores së krimeve të luftës Carla Del Ponte, se vendi po zbatonte vendimet e Gjykatës së Hagës. Pas pengesave në fushën politike, më 7 dhjetor 2009 BE shkriu marrëdhëniet tregtare me Serbinë dhe më 19 dhjetor 2009 vendet e Shengenit hoqën kërkesën për viza për shtetasit serb .

Serbia aplikoi zyrtarisht për anëtarësim në Bashkimin Evropian më 22 dhjetor 2009 dhe Komisioni Evropian rekomandoi që të bëhet kandidat zyrtar më 12 tetor 2011.

Pas rekomandimit të Këshillit të 28 shkurtit 2012, Serbia mori statusin e plotë të kandidatit më 1 mars. Më 28 qershor 2013 Këshilli Evropian miratoi konkluzionet dhe rekomandimet e Këshillit të Ministrave për të hapur negociatat e pranimit me Serbinë. Në dhjetor të vitit 2013, Këshilli i Bashkimit Evropian miratoi negociatat për pranimin e Serbisë në janar 2014 dhe më 21 janar u mbajt Konferenca e parë ndërqeveritare në Këshillin Evropian në Bruksel.

Jean Claude Juncker, president i Komisionit Evropian, njoftoi formimin e "Strategjisë për pranimin e suksesshëm të Serbisë dhe Malit të Zi në Bashkimin Evropian" deri në fund të vitit 2018, me një perspektivë të pranimit në BE në 2025, për të dy shtetet.

Komisioni Evropian nxori një projekt-strategji për zgjerimin e BE në fund të vitit 2017. Strategjia jep udhëzime për, ndër të tjera, pranimin e Serbisë në BE. Sipas Strategjisë, Serbia pritet të arrijë një marrëveshje të gjerë për normalizimin e marrëdhënieve me Kosovën deri në fund të vitit 2019 dhe të përfundojë negociatat e saj deri në fund të vitit 2023, duke e lejuar atë të bashkohet me Bashkimin Evropian deri në vitin 2025. Qeveria e Serbisë nuk ka dhënë ende ndonjë reagim zyrtar ndaj një paralajmërimi nga Gjermania se duhet ta njohë pavarësinë e Kosovës si kusht për t'u bashkuar me Bashkimin Evropian.

Serbia po merr aktualisht 1508 milionë Euro ndihmë zhvillimore deri në vitin 2020 nga Instrumenti i Ndihmës së Para-Anëtarësimit, një mekanizëm financimi për vendet candidate të BE.

2.6 Programet dhe iniciativat

Në mënyrë që të rinjtë ta kenë më të lehtë të studiojnë, trajnojnë ose punojnë jashtë vendit, Bashkimi European ka ngritur një numër programesh dhe iniciativash për të ndihmuar që këta të rinjtë në Evropë të luajnë një rol më aktiv në shoqëri dhe të kenë mundësinë të përjetojnë eksperiencë në një vend tjetër. Edhe pse shtetet anëtare të Bashkimit European janë përgjegjëse për sistemet e tyre të arsimit dhe trajnimit, Bashkimi European ndihmon në rritjen e cilësisë së arsimit përmes shkëmbimit të praktikave të mira, përcaktimit të objektivave dhe standarteve, sigurimit të financimit dhe ekspertizës. Deri në vitin 2020, Strategjia e BE për arsimin dhe trajnimin synon të përmbushë objektivat e mëposhtme:

- Të bëjë realitet të mësuarit afatgjatë dhe mobilitetin;
- Të përmirësojë cilësinë dhe efikasitetin e arsimit dhe trajnimit;
- Të promovojë barazinë, kohezionin social dhe qytetarinë aktive; dhe
- Të rrisë kreativitetin dhe inovacionin, duke përfshirë sipërmarrjen, në të gjitha nivelet e arsimit dhe trajnimit.

Nëpërmjet politikave për rininë, Bashkimi European synon t'u japë të rinjve më shumë mundësi në arsim dhe në tregun e punës duke siguruar që ata të mund të marrin pjesë plotësisht në të gjitha fushat e shoqërisë. Përfshirja sociale e të rinjve është jetike për shoqërinë evropiane dhe jetën demokratike. Strategjia e BE-së për të rinjtë promovon shëndetin dhe mirëqenien e të rinjve, pjesëmarrjen në shoqëri, përfshirjen në aktivitete vullnetare, punësimin dhe sipërmarrjen. Gjithashtu, politikat rinore të BE-së u ofrojnë të rinjve mundësinë për të reduktuar boshllëqet në arsimimin dhe aftësitë e tyre, duke u lejuar atyre që të kontribuojnë plotësisht në shoqëri. Kjo është veçanërisht e rëndësishme pasi papunësia e të rinjve është ende shumë e lartë.

Komisioni i Bashkimit European thekson nevojën për të siguruar dialog të strukturuar, që shërben si një mjet për komunikim e ndërsjellë midis të rinjve dhe vendimmarrësve për të pasur një qasje më të afërt nga të rinjtë në çështjet e politikave. Dialogu i strukturuar organizohet në cikle 18-mujore, ku çdo cikël përqendrohet në një temë specifike që u jep mundësi të rinjve të dëgjohet zëri i tyre për secilën temë diskutimi.

ERASMUS+

2014 - 2020 programme for Education,
Training, Youth, and Sport

2.7 Erasmus +

Një nga programet që Bashkimi Europian ofron për të rinjtë është Erasmus +, program për arsimin, trajnimin, rininë dhe sportin që ndihmon në trajtimin e papunësisë së të rinjve duke rritur zhvillimin personal, aftësitë dhe punësueshmërinë e të rinjve. Me një buxhet të përgjithshëm prej 14.7 miliardë eurosh, ky program ndihmon mbi 4 milionë (kryesisht të rinj) për të studiuar, trajnuar, fituar përvojë pune ose vullnetarizmi në një vend tjetër. Erasmus + rrit perspektivat e punës dhe zhvillimin personal të të rinjve duke u dhënë atyre aftësitë që u nevojiten në tregun e punës, në shoqëri dhe në të ardhmen. Për gati 30 vite, BE-ja ka financuar programin Erasmus, i cili ka mundësuar mbi tre milionë studentë europianë të kryejnë një pjesë të studimeve të tyre në një institucion tjetër të arsimit të lartë ose në një organizatë në Europë. Ky program ofron mundësi për njerëz të të gjitha moshave, duke i ndihmuar të zhvillojnë dhe ndajnë njohuritë dhe përvojën në institucione dhe organizata të vendeve të ndryshme. Erasmus + sjell mundësi për të gjithë - studentët, stafin, të trajnuarit, mësuesit, vullnetarët dhe më shumë. Nuk ka të bëjë vetëm me Europën ose me europianët sepse ky program është një mundësi për njerëzit nga e gjithë bota. Studimi jashtë vendit është një element thelbësor i Erasmus + dhe ka treguar se ka një efekt pozitiv në perspektivat e mëvonshme të punës. Është gjithashtu një shans për të përmirësuar aftësitë gjuhësore, për të fituar vetëbesim dhe pavarësi dhe për të zhytur veten në një kulturë të re. Qëllimi i Erasmus + është të kontribuojë në strategjinë e Europës 2020 (Një strategji për rritje inovative, të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse) për rritjen, punësimin, barazinë sociale dhe përfshirjen, si dhe kuadrin strategjik të BE-së për arsim dhe trajnim. Gjithashtu synon të promovojë zhvillimin e qëndrueshëm të partnerëve të saj në fushën e arsimit të lartë dhe të kontribuojë në arritjen e objektivave të Strategjisë Rinore të BE.

Çështjet specifike të trajtuara nga programi përfshijnë:

- Reduktimi i papunësisë, sidomos tek të rinjtë
- Promovimi i mësimit të të rriturve, veçanërisht për aftësitë dhe shkathtësitë e reja të kërkuara nga tregu i punës
- Inkurajimi i të rinjve për të marrë pjesë në demokracinë europiane
- Mbështetja e inovacionit, bashkëpunimit dhe reformës
- Reduktimi i largimeve nga shkolla në moshë të hershme
- Promovimi i bashkëpunimit dhe mobilitetit me vendet partnere të BE

2.8 Misioni i Korpusit Europian të Solidaritetit

Korpusi Europian i Solidaritetit është një iniciativë e re e Bashkimit Europian që synon të ofrojë mundësi për të rinjtë të punojnë ose të jenë vullnetarë në projekte në vendin e tyre ose jashtë vendit në mënyrë që të përfitojnë komunitetet dhe njerëzit në mbarë Europën. Kjo iniciativë bashkon të rinjtë me qëllimin për të ndërtuar një shoqëri më gjithëpërfshirëse, duke mbështetur njerëzit në nevojë dhe duke iu përgjigjur sfidave shoqërore. Ajo ofron një eksperiencë frymëzuese dhe fuqizuese për të rinjtë që duan të ndihmojnë, mësojnë dhe të zhvillohen. Pjesëmarrësit e Korpusit Europian të Solidaritetit mbajnë me vete ide, bindje dhe pritje. Organizatat pjesëmarrëse duhet të jenë të ndërgjegjshme për këto nevoja pasi ato janë përgjegjëse për ofrimin e një mjedisi pritës respektimi dhe besimi. Në të njëjtën kohë, organizatat pjesëmarrëse në iniciativë kushtojnë shumë kohë, energji dhe burime për të krijuar një aktivitet me cilësi të lartë; prandaj duhet të presin që pjesëmarrësit e Korpusit Europian të Solidaritetit të tregojnë një nivel të ngjashëm respektimi për komunitetet lokale dhe njerëzit që janë drejtpërdrejtë të shqetësuar nga aktivitetet. Këto parime të përgjithshme të sjelljes marrin parasysh shumëllojshmërinë e madhe të pjesëmarrësve, organizatave dhe mjediseve të mundshme në të cilat aktivitetet mund të kryhen. Ato duhet të përshtaten me rrethanat specifike të çdo aktiviteti.

Pjesëmarrësit e Korpusit Europian të Solidaritetit duhet të pajtohen dhe të mbështesin këto parime:

- Pjesëmarrësit e Korpusit Europian të Solidaritetit përqafojnë vlerat e solidaritetit, respektit për dinjitetin njerëzor dhe të drejtat e njeriut dhe besojnë në promovimin e një shoqërie të drejtë dhe të barabartë në të cilën mbizotërojnë pluralizmi, mosdiskriminimi, toleranca, drejtësia, solidariteti dhe barazia;
- Pjesëmarrësit e Korpusit Europian të Solidaritetit përpiqen të rrisin solidaritetin midis njerëzve, duke respektuar kulturat dhe traditat e tyre dhe synojnë të ndërtojnë një komunitet me përgjegjësi të përbashkëta dhe mbështetje reciproke;
- Pjesëmarrësit e Korpusit Europian të Solidaritetit janë të gatshëm të japin kontribute kuptimplotë për shoqërinë dhe do të tregojnë solidaritet, bashkëpunim dhe mirëkuptim të ndërsjelltë;
- Pjesëmarrësit e Korpusit të Solidaritetit Europian nuk duhet të veprojnë në asnjë mënyrë që mund t'i rrezikojnë dëmtimin e të tjerëve;

- Pjesëmarrësit e Korpusit European të Solidaritetit duhet të respektojnë rregullat, strukturën organizative dhe praktikën që qeverisin organizatën pritëse, duke pasur parasysh gjithashtu se ky kuadër mund të jetë i nevojshëm për të respektuar shëndetin personal, sigurinë dhe dinjitetin e individëve të përfshirë në aktivitet. Pjesëmarrësit e Korpusit të Solidaritetit European duhet të respektojnë ligjet në fuqi në vendin pritës;
- Bashkimi me Korpusin European të Solidaritetit duhet të jetë gjithmonë zgjedhja vullnetare e një të riu dhe ata janë të lirë të japin dorëheqjen nga iniciativa.
-

2.9 Garancia Rinore

Një tjetër program i Bashkimit European, Garancia Rinore është një angazhim nga të gjitha Shtetet Anëtare të Bashkimit European për të siguruar që të gjithë të rinjtë nën moshën 25 vjeç t'u ofrohet një cilësi e mirë në:

- punësim,
- vazhdim i arsimit,
- stazh pune si nxënës,
- trajnime; brenda një periudhe katër mujore të papunësisë ose të braktisjes së arsimit formal.

Ajo që është arritur deri tani është se Garancia Rinore është bërë një realitet në të gjithë Bashkimin European dhe ka ndihmuar në përmirësimin e jetës së miliona evropianëve të rinj. Më shumë se 5 milion të rinj janë regjistruar në skemat e Garancisë Rinore që nga viti 2014. Që nga viti 2014, më shumë se 3.5 milion të rinj të regjistruar në Garancisë Rinore morën një ofertë punësimi, arsimim të vazhdueshëm, një mundësi trajnimi ose praktike. Dhe shifrat tregojnë se më shumë se dy të tretat e të rinjve që u larguan nga Garancia Rinore në vitin 2016 morën një ofertë punësimi, arsimimi, trajnimi apo praktikë.

Iniciativa për Punësimin e të Rinjve ka siguruar mbështetje të drejtpërdrejtë për më shumë se 1.7 milion të rinj në të gjithë BE-në. Katër vjet që nga fillimi i Garancisë Rinore, performanca e tregut të punës për të rinjtë është përmirësuar ndjeshëm. Ka pothuajse 2 milion më pak të rinj të papunë në BE dhe 1 milion më pak të rinj që nuk janë në punësim, arsim apo trajnim. Papunësia e të rinjve ka rënë nga një kulm prej

23.7% në 2013 në 18.7% në 2016. Pjesa e moshave 15-24 vjeçare që nuk janë në punësim, arsim apo trajnim ka rënë nga 13,2% në vitin 2012 në 11,5% në vitin 2016. Edhe nëse trendet e tilla duhet të shihen në kontekstin e faktorëve ciklikë, Garancia Rinore përshpejton progresin duke rritur mundësitë për të rinjtë.

2.10 11 Qëllimet Europiane Rinore

Në vitet 2017- 2018, qëllimi i ciklit të gjashtë të Dialogut të të Rinjve të BE- *“Të rinjtë në Europe: Çfarë vjen më pas?”* (EU Youth Dialogue-*Youth in Europe: What's next?*), ishte të mblidhte zërat e të rinjve, dhe të kontribuonin së bashku në krijimin e strategjisë 2019-2027. Si rezultat i kësaj, u zhvilluan njëmbëdhjetë qëllime të të rinjve europianë. Këto qëllime reflektojnë pikëpamjet e të rinjve europianë dhe përfaqësojnë vizionin e atyre që janë aktive në Dialogun e të Rinjve të BE:

- Ndërlidhja e BE me të rinjtë
- Barazi për të gjitha gjinitë
- Shoqëri gjithëpërfshirëse
- Informim dhe dialog konstruktiv
- Shëndeti mendor dhe mirëqenia
- Zhvillimi i të rinjve në zona rurale
- Punësim cilësor për të gjithë
- Mësim cilësor
- Hapësira dhe pjesëmarrje për të gjithë
- Europë e gjelbërt e qëndrueshme
- Organizata Rinore dhe Programe Europiane

Strategjia e të rinjve të BE duhet të kontribuojë në realizimin e këtij vizioni të të rinjve përmes mobilizimit të instrumentave të një niveli politikëbërës në BE, si dhe nismave kombëtare, rajonale dhe të nivelit lokal nga të gjithë aktorët e përfshirë.

III
PROCESI I
BERLINIT PËR
BALLKANIN
PERËNDIMOR

3.1 Integrimi në Bashkimin Evropian i vendeve të Ballkanit Perëndimor përpara fillimit të Procesit të Berlinit

I filluar në vitin 2014, Procesi i Berlinit është një iniciativë ndërqeveritare për të ringjallur lidhjet shumëpalëshe midis Ballkanit Perëndimor dhe shteteve të caktuara të BE për të përmirësuar bashkëpunimin rajonal në Ballkanin Perëndimor.

Presidenti i Komisionit Juncker, e filloi mandatin e tij duke thënë: "Nuk do të ketë asnjë zgjerim fare gjatë mandatit tim", duke përfshirë edhe rajonin e Ballkanit Perëndimor. Vetë vendet e Ballkanit Perëndimor kishin filluar të humbisnin interesin ndaj BE. Ato kishin nevojë për reforma, ristrukturimin e ekonomive të tyre, ristrukturimin politik për anëtarësimin në Bashkimin Evropian dhe, në thelb, kredibilitetin e Bashkimit Evropian në rajon, i cili ishte pakësuar seriozisht pas krizës së Bashkimit Evropian. Rusia, Turqia dhe Kina u bënë shumë aktivë në rajon në çështjet ekonomike, politike dhe të sigurisë.

Kancelarja gjermane në atë kohë e kuptoi se duhet të ofrohej një angazhim i ri për të ruajtur reformat, proceset e stabilizimit dhe, në fund, stabilitetin dhe sigurinë e rajonit. Gjermania, në vitin 2014, nisi të ashtuquajturën, Procesi i Berlinit. Në thelb, është një iniciativë diplomatike për të rinisur bashkëpunimin rajonal, politik, ekonomik, infrastrukturor, energjik dhe për të vazhduar proceset e zgjerimit në BE të Ballkanit Perëndimor. Të gjitha vendet e mëdha të BE-së, si Gjermania, Franca, Italia, Britania e Madhe u bënë pjesë e këtij procesi.

Qëllimi i Procesit të Berlinit është në thelb, forcimi i bashkëpunimit rajonal midis vendeve të Ballkanit Perëndimor për të ruajtur aspiratat e tyre në BE, stabilitetin, sigurinë, projekte infrastrukturore, projekte energjetike dhe liberalizim të tregtisë dhe shërbimeve, duke siguruar investime të huaja. Njëkohësisht edhe për të ruajtur rolin udhëheqës të Bashkimit Evropian në rajon dhe për të kufizuar ndërhyrjen e faktorëve shtesë rajonal.

BE-ja do të mbetet partneri më i rëndësishëm dhe tregu kryesor për vendet e Ballkanit Perëndimor. Bashkimi Evropian me anë të Procesit të Berlinit kërkoj t'i kushtojë më shumë vëmendje zhvillimeve në rajon. Duke kërkuar përmbushjen e të gjitha kriterëve të Kopenhagenit që nevojiten për të hyrë në Bashkimin Evropian, dhe në të njëjtën kohë duke i ofruar një qëllim vërtet të besueshëm për vendet e Ballkanit Perëndimor. Procesi i Berlinit nuk kishte për qëllim të zëvendësonte procesin e zgjerimit të Bashkimit Evropian, së bashku me strategjinë e re të Bashkimit Evropian për Ballkanin Perëndimor.

Rajoni ishte ende shumë i brishtë nga ana ekonomike. Politikanët në rajon, nuk kanë bërë reforma të konsiderueshme dhe të nevojshme ekonomike dhe strukturore, në lidhje me investimet në rënie, forcimin e ekonomisë - forcimin e proceseve demokratike, proceset e sigurisë duke u përqëndruar në objektivat afatshkurtra.

Një problem serioz i rajonit është prirja demografike ku shumë të rinj, largohen nga rajoni, kryesisht në vendet e Evropës Perëndimore. Ballkani Perëndimor është nën 40% të mesatares së zhvillimit të PBB-së së 28 vendeve anëtare të BE-së.

Strategjia për Ballkanin Perëndimor, ku fokusi është në bashkëpunimin rajonal, dhe fqinjësinë e mire për të zgjidhur problemet bilaterale është një çështje shumë e rëndësishme. Infrastruktura rajonale, digjitalizimi i ekonomive, lufta kundër korrupsionit, krimi i organizuar dhe terrorizmi, ekonomia e tregut të punës, sigurimi social dhe parandalimi i nacionalizmit dhe popullarizimit, janë pjesë e programit të strategjisë së re të zgjerimit.

3.2 Arritjet në sektorin e rinisë

Disa nga arritjet që mund të listohen nga Procesi i Berlinit janë:

1. Rritja e rëndësisë së sektorit të rinisë tek politikë-bërësit dhe priorizimi i rinisë duke në axhendën politike

- Krijimi i RYCO (një nga ndikimet kryesore të procesit të Berlinit në rajon dhe në fushën e të rinjve)
- Krijimi i agjencive kombëtare në vendet e rajonit
- Njohja e të rinjve si nxitës të ndryshimeve dhe stabilitetit në rajon

2. Përmirësimi i gjendjes së punës së të rinjve në rajon

- Krijimi i më shumë mundësive për rininë, liderët e rinj dhe punonjësit e rinj për të takuar, diskutuar dhe punuar së bashku
- Nxitja e besueshmërisë për OJQ-të rinore të Ballkanit Perëndimor, për rolin e tyre në procesin e pajtimit në rajon dhe rëndësinë e zërave të të rinjve në hartimin e politikave.
- Mundësi për advokim për pjesëmarrjen e të rinjve
- Krijimi i këshillave rinore

- Një përqëndrim më i madh në politikën rinore

3. Rritja e bashkëpunimit rajonal të të rinjve

- Krijimi i hapësirave të reja dhe platformave të reja bashkëpunimi për të rinjtë
- Promovimi i pajtimit dhe bashkëpunimit ndërkufitar midis organizatave rinore dhe të rinjve
- Rritja e mundësive për mobilitetin e të rinjve, shkëmbime, bashkëpunimi, mësimi dhe zhvillimi i aftësive dhe kompetencave
- Ofrimi i mundësive për angazhimin e të rinjve në nivele të ndryshme

4. Promovimi i mirëkuptimit ndër-kulturor

- Promovimi i vlerave të përfshirjes sociale, tolerancës, diversitetit dhe respektit
- Ndikimi në nivelin politik deri tani - ripërtëritje e mbështetjes politike për integrimin në Bashkimin Europian të rajonit
- Rritja e bashkëpunimit rajonal dhe dialogut ndërmjet vendeve - shumëfishimi i takimeve rajonale në të gjitha nivelet
- Krijimi i mundësisë për hapjen e pyetjeve të ndjeshme midis vendeve (p.sh. mosmarrëveshjet e emrit midis Greqisë dhe Ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë, kufijtë mes Kosovës dhe Malit të Zi, ringjalljen e dialogut mes Kosovës dhe Serbisë)
- Një mundësi për të nxitur reformat e lidhura me Bashkimin Europian në vendet e Ballkanit Perëndimor duke përfshirë reformën e administratës publike
- Një mundësi për të kapërcyer boshllëqet midis vendeve dhe fazave të ndryshme të procesit të tyre të pranimit
- Krijimi i një momenti pozitiv për bashkëpunimin rajonal në rajon
- Axhenda e Konektivitetit ka tërhequr investime të reja në Ballkan, duke rritur kështu tregun dhe krijimin e vendeve të reja të punës për të rinjtë. Inovacioni, infrastruktura dhe riorganizimi i ekonomisë kanë qenë në vëmendjen kryesore

3.2 Disa nga sfidat e Procesit të Berlinit

1. Burimet njerëzore - kapacitetet

- Britja e cilësisë së arsimit në rajon
- Kapacitetet e organizatave rinore dhe të rinjve
- Kapacitetet e institucioneve lokale, rajonale dhe kombëtare
- Vështirësi për të gjetur partnerë me ekspertizë në tema të caktuara
- Nevoja për kompetenca më të mira ndër-kulturore dhe komunikim
- Komunikimi me aktorë të ndryshëm (komuna, policia etj)

2. Financimi

- Fondet e kufizuara
- Varësia nga financimi i jashtëm

3. Pjesëmarrja e të rinjve

- Pjesëmarrja e të rinjve në rajon nuk është në nivel të lartë - të rinjtë nuk kanë motivim për t'u angazhuar në procese vendimmarrëse, për shkak të pesimizmit në lidhje me transparencën e proceseve, pra mobilizimi dhe interesimi i tyre mbetet një sfide
- Vështirësi për të angazhuar të rinjtë e diasporës
- Shqetësime sociale lidhur me rolet e të rinjve në shoqëri (sidomos gratë e reja)
- Autoritetet kombëtare dhe lokale, mungesa e të kuptuarit të procesit të strukturuar të dialogut dhe zbatueshmërisë së tij

4. Përfshirja sociale

- Stereotipet dhe paragjykimet në shoqëri
- Përfshirja e të rinjve me më pak mundësi dhe të rinj të pafavorizuar është ende sfiduese
- Përfshirja e të rinjve nga prejardhje të ndryshme etnike

5. Logjistika dhe sfidat praktike

- Dorëzimi i projektit, çështjet e kohës, sfidat me vendet (p.sh. aksesueshmëria e vendeve për personat me aftësi të kufizuara etj.)

- Ndryshimet kulturore

6. Mobiliteti

- Viza ende kërkohet që pjesëmarrësit nga Kosova dhe Turqia të marrin pjesë në disa aktivitete dhe kurse trajnimi, dhe shumë të rinj humbasin mundësinë e mobilitetit ndërkombëtar për shkak të procedurave të gjata dhe refuzimit të vizave
- Procedurat e vizave për të gjithë pjesëmarrësit e Ballkanit Perëndimor që marrin pjesë në projektet e EVS

7. Konteksti rajonal dhe europian

- Burokracia e ngadaltë
- Mungesa e përgjegjësisë nga bartësit e pushtetit publik kryesisht për shkak të korrupsionit dhe nepotizmit.
- Paqëndrueshmëria politike në rajon ndonjëherë ndikon në zbatim
- Ndarjet dhe tensionet etnike ende të pranishme në disa pjesë të rajonit
- Puna mbi tema të caktuara është ende shumë sfiduese, p.sh. të drejtat e romëve, të drejtat e LGBTIQ dhe shfrytëzimi i mjeteve jo të pëlqyeshme p.sh. graffiti
- Realitetet e tregut të punës kundrejt pritshmërive të të rinjve
- Mungesa e interesit nga pjesëmarrësit dhe nga vendet e BE-së dhe vendeve të tjera të programit në aktivitetet që kanë të bëjnë me Ballkanin Perëndimor
- Po kështu, "vendet e Programit" vunë në dukje vështirësinë për të marrë pjesëmarrësit nga vendet partnere për aktivitete
- Realitete të ndryshme lokale dhe mungesë e mirëkuptimit nga partneret koordinues për sfidat dhe vështirësitë për të punuar në kontekstin social, ekonomik dhe politik.

8. Hulmtimi dhe komunikimi

- Disponueshmëria e të dhënave për hulmtime - mungesa e informacionit
- OJQ-të që nuk komunikojnë në mënyrë efektive punën dhe rezultatet e tyre - dukshmëria e dobët
- Komunikim i dobët me sektorin e biznesit lokal

3.3 Bashkëpunimi Rinor përgjatë Samiteve të Procesit të Berlinit

Procesi i Berlinit është një iniciativë politike e udhëhequr nga Gjermania që ka nisur në vitin 2014 dhe synon të nxjerrë vendet e Ballkanit Perëndimor jashtë zonës së stërzgatur të komfortit, nëpërmjet rritjes së bashkëpunimit rajonal. Procesi i Berlinit bazohet në parimet e BE-së për lidhjen dhe qeverisjen ekonomike. Konektiviteti perceptohet si ndërtimi i infrastrukturës së re dhe "integrimi me tregjet për të siguruar përdorim më të mirë të rrjeteve dhe infrastrukturës ekzistuese". Mes samiteve të Berlinit dhe Vjenës pati shtatë takime ministrore, dhe shumë konferenca dhe tryeza të rrumbullakëta në një nivel më të ulët. Ky intensitet i bashkëpunimit politik dhe institucional u përkthye në projekte konkrete të infrastrukturës në terren. Përveç projekteve të përbashkëta të infrastrukturës, shenja më e dukshme e bashkëpunimit ishte dialogu i nivelit të lartë i krijuar në Shqipëri dhe Serbi. Në Procesin e Berlinit, Kryeministrat e vendeve përkatëse gjetën një platformë të përsosur që ata mund të përdorin për t'u takuar, për të treguar angazhimin e tyre politik për marrëdhënie më të mira fqinje, për të siguruar BE-në dhe Gjermaninë për angazhimet e tyre të palëkundshme për të reformuar vendet e tyre me qëllim hyrjen në Bashkimin European dhe për të punuar me projekte konkrete që sjellin rezultate të prekshme për qytetarët e tyre. Një tjetër zhvillim strategjik dhe i prekshëm që u mbështet menjëherë nga 6 vendet e Ballkanit Perëndimor - përfshirë politikanët dhe popullsinë - ishte krijimi i Zyrës Rajonale për Bashkëpunim Rinor (RYCO). Deri më tani, RYCO qëndron si suksesi më i njohur dhe i dukshëm i Procesit të Berlinit në Ballkanin Perëndimor.

Bashkëpunimi rajonal konsiderohet si një shtyllë themelore për perspektivën europiane të rajonit. Ministri i Jashtëm Steinmeier në prag të takimit me ministrat e Punëve të Jashtme të Ballkanit Perëndimor, më 28 gusht 2014, në konferencën e tij nënvizon angazhimin e vazhdueshëm të Gjermanisë për të gjithë rajonin duke pohuar mbështetjen e tyre për perspektivat e BE-së për të gjitha shtetet e Ballkanit Perëndimor. Politika e jashtme gjermane ndaj Ballkanit Perëndimor është karakterizuar gjithmonë nga një angazhim i vazhdueshëm në "rindërtimin, stabilizimin, konsolidimin e sundimit të ligjit dhe ekonominë e tregut të rajonit si dhe ndërtimin e shteteve anëtare" të rajonit. I konceptuar si një mekanizëm ndihmës, procesi i Berlinit kishte për qëllim "të përshpejtojë koherencën me Bashkimin European dhe të merret me konfliktet që ekzistojnë". Duke nënvizuar rëndësinë e kancelares Merkel gjatë Konferencës së Berlinit për Ballkanin Perëndimor, kjo nuk ishte "një ngjarje njëditore, por një vazhdimësi i një procesi pune", i cili gradualisht u shndërrua në një iniciativë konkrete me shumë platforma që zgjatën deri në vitin 2018.

Bazuar në përvojën e fituar nga Samiti i Berlinit, axhenda e Samitit të Vjenës u përqëndrua në barrierat e bashkëpunimit rajonal, mosmarrëveshjet dypalëshe, sundimi i ligjit, qeverisja e mirë, transporti dhe lidhja energjetike, rinia, arsimi, si dhe shkencë dhe kërkimi. Reforma ekonomike, përgatitja vjetore e Programit të Reformës Ekonomike (ERP), planifikimi i investimeve dhe integrimi i tregut u shtuan në axhendën e Procesit të Berlinit dhe u përmendën në përfundimet e Samitit të Vjenës. Përtej investimeve në infrastrukturë, në energji dhe transport, risia e vërtetë e Samitit të Vjenës ishte përfshirja në debat e përfaqësuesve të Shoqërisë Civile të 6 vendeve të rajonit. Pas një periudhe përgatitore prej tetë muajsh, për herë të parë qytetarët e Ballkanit Perëndimor përdorën përfaqësuesit e tyre jo-politikë për të shprehur shqetësimet e tyre në të njëjtën tavolinë me krerët e tyre të shtetit dhe përfaqësuesit e lartë të Komisionit të Bashkimit Evropian. Forumi i Shoqërisë Civile (CSF) ishte pjesë e Axhendës së Samitit dhe gjashtë përfaqësues të OShC morën pjesë në një tryezë të rrumbullakët me udhëheqësit e 6 vendeve të Ballkanit Perëndimor dhe Komisionerin Hahn. Ajo çka duhet të theksohet është se në Vjenë, procesi i Berlinit mori disa tipare dalluese të rëndësishme. Për më tepër, migrimi dhe lufta kundër ekstremizmit dhe radikalizimit u lejoi 6 vendeve të marrin pjesë në mënyrë të barabartë në strategjitë e ardhshme Evropiane për të trajtuar këto sfida.

Nga ana tjetër, Samiti i Parisit siguroi vendet e Ballkanit Perëndimor për perspektivën e tyre të palëkundur evropiane: e ardhmja e 6 vendeve të Ballkanit Perëndimor qëndron në Bashkimin Evropian. Deklarata finale e Parisit theksoi rolin që duhet të luajë bashkëpunimi rajonal për 6 vendet e Ballkanit Perëndimor. Ajo nënvizoi përsëri rëndësinë strategjike të konektivitetit dhe nevojën për sinergji të reja me procesin Brdo-Brijuni. Nje theks të vecantë u vu mbi rëndësinë e "partnerëve" ballkanikë për të trajtuar krizën e migracionit dhe për të zvogëluar flukset e migracionit të paligjshëm në Evropë. Kjo sepse ndalimi i migracionit të paligjshëm dhe lufta kundër terrorizmit dhe radikalizimit, u paraqitën mjaft të larta në agjendë. Organizatat e Shoqërisë Civile mbajtën forumin e tyre veçmas këtë herë dhe prodhuan një sërë rekomandimesh që u paraqitën në Forumin e Liderëve. Edhe pse jo në axhendën e Samitit, forumi i OSHC-ve u ndoq nga anëtarë të qeverive austriake dhe franceze, si dhe nga deputetët e Parlamentit Evropian dhe Parlamentit të Shqipërisë. Samiti i Parisit gjithashtu sanksionoi RYCO, dhe filloi një program shkëmbimi pilot për shërbyesit e rinj civilë në rajonin e BP. Në fund, Samiti i Parisit theksoi nevojën për: (i) rritjen e iniciativave ndërkufitare dhe shumëkombëshe, si dhe; (ii) krijimin e ndërmarrjeve të përbashkëta në rajon, si një instrument vendimtar për të reduktuar copëzimin, rritjen e besimit dhe nxitjen e rritjes ekonomike. "Në kontekstin e situatës aktuale ekonomike, bashkëpunimi rajonal është mënyra e vetme për t'u përballur me sfidat e përbashkëta".

Gjatë Samitit të Triestes fokusi u vu tek:

(i) ekonomia: zhvillimi ekonomik / ndërmarrjet e vogla dhe të mesme (NVM), dhe inovacioni;

(ii) konektiviteti: lehtësimi i ndërveprimit ndërmjet NVM-ve; dhe

(iii) rritja e efikasitetit të fondeve të BE-së të alokuara për to nëpërmjet iniciativave ekzistuese, siç është Fondi i Zhvillimit dhe Inovacionit të Ballkanit Perëndimor etj.

Vlerësimi dhe rritja e vlerës së shtuar që aktorët ekonomikë të Bashkimit Europian dhe 6 vendet e Ballkanit Perëndimor morën nga masat e konektivitetit dhe mbështetjes financiare në transport, energji, IT dhe nga qasja e tregut të hapur ishin qëllimet e deklaruar të presidencës italiane. Subjektet tjera të interesit të presidencës italiane ishin siguria, terrorizmi, krimi i organizuar, rinia dhe fluksi i migrimit. Në kuadrin e reformave të vazhdueshme në 6 vendet e rajonit, mbështetja e qeverisjes së mirë, sundimit të ligjit, anti-korrupsionit ishin gjithashtu komponentët kryesorë të axhendës së organizatorëve italianë. Ata gjithashtu do të nxisin konvergjencën e Ballkanit Perëndimor me iniciativa të tjera ekzistuese, si Nisma Adriatike e Jonit dhe / ose EUSAIR, me qëllim që të shmangej mbivendosja e instrumenteve ekzistuese të bashkëpunimit në zonë.

Samiti i Londrës ishte stacioni i fundit i një udhëtimi gjysmë-vjeçar të motorit të BE-së me qëllim ndryshimin e klimës rebele në Ballkanin Perëndimor dhe dhënia e një shtysë të re strukturave qeverisëse duke filluar të kërkojnë partnerë më të interesuar rajonalë dhe globalë. Së fundmi, Londra ishte gjithashtu Samiti i fundit i Procesit Berlin të parashikuar fillimisht për 5 vjet. Që nga kjo pikë e tutje, i gjithë Procesi i Berlinit është bërë më i pasigurt pa një strategji të qartë për vazhdimin e saj apo perspektivat e ardhshme.

IV

RYCO

**ZYRA RAJONALE E
BASHKËPUNIMIT RINOR
PËR BALLKANIN
PERËNDIMOR**

RYCO- Hapat e parë

Bazuar në Memorandumin e mirëkuptimit mbi bashkëpunimin rinor mes Shqipërisë dhe Serbisë, nënshkruar në Nëntor 2014, 6 shtetet e Ballkanit Perëndimor pranuan të përdorin Procesin e Berlinit për të zhvilluar iniciativën mbi krijimin e urave lidhëse mes të rinjve të këtyre vendeve. Si rrjedhojë, deklarata e përbashkët mbi themelimin e RYCO u nënshkrua në samitin e Vienës. RYCO u krijua në një moment pozitiv për marrëdhëniet politike mes shteteve të përfshira dhe nën çadrën e Procesit të Berlinit. Procesi i themelimit të RYCO u iniciua nga nivelet më të larta politike në rajon— nga vetë kryeministrat e Ballkanit Perëndimor.

RYCO është një organizatë ndërqeveritare që administron dhe promovon bashkëpunimin rajonal, ndërkufitar dhe ndërkulturor brenda dhe midis gjashtë partive të tij kontraktuese të Ballkanit Perëndimor. Sistemi unik i qeverisjes i RYCO bashkon qeverinë dhe përfaqësuesit e shoqërisë civile për të siguruar që të rinjtë të jenë të përfaqësuar në të gjitha nivelet brenda organizatës. Zyrat e degëve lokale sigurojnë që RYCO të përfaqësohet në të gjashtë Palët Kontraktuese, ndërkohë që Shtabi i saj është selia organizative. RYCO do të investojë në zhvillimin dhe forcimin e mekanizmave të saj qeverisës, liderët e saj, përfaqësuesit e saj, ekipin e stafit dhe në sistemet e saj të brendshme në mënyrë që të sigurohet qeverisja, përfaqësimi dhe menaxhimi sipas standardeve më të larta ndërkombëtare.

RYCO përqëndrohet tek projektet rinore në 5 pika kyçe:

- Nxitjen e bashkëpunimit rajonal;
- Zhvillimin e mobilitetit;
- Mbështetjen e bashkërendimit;
- Ndërtimin e paqes dhe stabilitetit;
- Garantimin e një të ardhmeje të suksesshme për të rinjtë në shtetet e tyre respektive.

Programi i RYCO fokusohet në krijimin e mundësive për të rinjtë që të angazhohen në aktivitete që ndërtojnë mirëkuptim dhe pajtim të ndërsjellë në sferat qytetare, sociale, arsimore, kulturore dhe sportive. RYCO inicion dhe merr pjesë në hartimin e politikave dhe advokon për reforma. Mbështet zhvillimin e një mjedisi politik dhe social që fuqizon dhe lehtëson shkëmbimin e të rinjve. Në ushtrimin e misionit të saj, RYCO do të

demonstrojnë angazhimin e saj për të drejtat e njeriut, dinjitetin njerëzor dhe ndërtimin e paqes bazuar në respektin dhe besimin e ndërsjellë.

Natyra unike e RYCO është se asnjë agjenci, organizatë apo strukturë tjetër nuk mund të ofrojë atë që RYCO mund të ofrojë për rininë e rajonit. Asnjë iniciativë tjetër ndërqeveritare nuk ekziston që mund të ushtrojë një nivel të tillë të ndikimit social dhe politik në mbështetje të RYCO dhe objektivave të tij, dhe asnjë strukturë tjetër rajonale nuk ka arritjen e programeve ose aksesin ndaj politikëbërësve. Kështu, strategjia e RYCO do të ndikojë në mundësinë e jashtëzakonshme që gjashtë palët e tij kanë krijuar. Ajo do të nxisë më tej financimin dhe partneritetin politik që synon të zhvillojë me Bashkimin Evropian dhe instrumentet e tij. Ajo do të tregojë se si puna e saj mund të ndihmojë Palët Kontraktuese në përpjekjet e tyre të pranimit dhe reformave afatmesme dhe afatgjata. RYCO do të përfitojë nga një rrjet i fuqishëm i partnerëve evropianë dhe globalë për të shtuar vlerën, komplementaritetin e përpjekjeve dhe përqëndrimin në cilësinë dhe për të demonstruar se cilat investime programuese punojnë më efektivisht dhe më së miri për të rinjtë.

RYCO bazohet në besimin se duke ndërtuar mirëkuptim midis njerëzve, veçanërisht midis atyre që kanë marrëdhënie konfliktuale, ata njerëz do të bëhen më të hapur për të vazhduar dialogun, për t'i tejkaluar dallimet e tyre, për pajtim dhe për të ndërtuar një qëllim të përbashkët si qytetarë aktivë. Duke ndihmuar të rinjtë të angazhohen me njëri-tjetrin në fusha me interes të ndërsjellë, ata do të zhvillojnë njohuri ndërkulturore, do të forcojnë aftësitë e tyre, do të përmirësojnë perspektivat e tyre sociale dhe ekonomike dhe do të arrijnë përmbushje personale.

Mbështetje për angazhimin e të rinjve në ndryshim

Një angazhim i madh i RYCO është zhvillimi i kapitalit social midis të rinjve dhe lehtësimi i vetëdijes, aftësisë dhe motivimit të tyre për të marrë pjesë aktive në shoqëri. Kështu, programi i RYCO do të rrisë kompetencat e të rinjve, shoqërisë civile dhe shkollave dhe gjithashtu do të financojë iniciativë që lidhin shkollat dhe organizatat e shoqërisë civile në rajon. Ajo do të forcojë dhe përmirësojë dialogun konstruktiv. Kjo do të mundësojë dhe nxisë të mësuarit ndërkulturor dhe të ndërtojë mirëkuptim të ndërsjellë. Këto investime joformale të arsimit do të forcojnë kompetencat e të rinjve dhe do të inkurajojnë qytetarinë e tyre aktive.

Strategjia e RYCOs për tre vitet e ardhshme ka në thelb tre prioritetet:

⇒ **Ofrimin e programeve me cilësi të lartë dhe me ndikim të lartë** për të rinjtë, duke u fokusuar në qasjen e tyre në mobilitet, shkëmbim dhe bashkëpunim rajonal.

⇒ **Ndërtimin e kërkesës dhe një mjedisi të përshtatshëm** për programet e fokusuara tek të rinjtë me një gamë të gjerë të aktorëve që ndikojnë dhe përcaktojnë politikën publike, qëndrimet dhe sjelljet.

⇒ **Investimin në kompetencat e RYCO** për të siguruar që të japë mandatin e saj dhe standardet më të larta ndërkombëtare të qeverisjes, udhëheqjes, përfaqësimit, menaxhimit dhe ofrimit.

Në thelb, kjo strategji parashton tre faza të zhvillimit gjatë periudhës së planifikimit 2019-2021.

1. Konsolidimi i programit dhe forcimi organizativ
2. Zhvillimi dhe zgjerimi i programit dhe forcimi institucional
3. Përshtatja e programit dhe zhvillimi i mëtejshëm

Në vitin 2019, RYCO do të fokusohet në stabilizimin, konsolidimin dhe institucionalizimin e strukturave dhe sistemeve të saj organizative dhe operacionale në mënyrë që të sigurojë cilësinë e veprimtarisë së saj në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Kjo do të thotë të bësh zgjedhje të vështira për të balancuar tundimin për t'iu përgjigjur mundësive të shumta të rritjes dhe zgjerimit që janë aktualisht në dispozicion, me nevojën për të ndërtuar një organizatë të fortë dhe të qëndrueshme.

Si e parashikon RYCO të ardhmen

Vizioni i RYCO për një Rajon më të Mirë

(Vizioni i Programit të RYCO-së është ambicioz dhe pragmatik. Ai përshkruan se çfarë do të bëjnë të rinjtë në vitet e ardhshme - dhe brenda jetës së krijuesve të saj. Nuk kërkon të përshkruajë një përfundim apo një botë të përsosur.)

Të rinjtë po krijojnë një kulturë të lëvizjes, shkëmbimit ndërkulturor dhe pajtimit. Ata janë kontribues aktivë në zhvillimin demokratik, prosperitetin social, ekonomik dhe integrimin europian në një rajon gjithnjë e më të hapur të Ballkanit Perëndimor. Palët Kontraktuese në Ballkanin Perëndimor po japin mbështetje proaktive për shkëmbimin e rinisë dhe angazhimin e të rinjve brenda Palëve Kontraktuese si dhe në të gjithë rajonin.

Vizioni i RYCO për një RYCO më të mirë

RYCO po bëhet një model i përsosmërisë institucionale dhe organizative. RYCO përfaqësohet dhe menaxhohet nga profesionistë të kalibrit më të lartë. Struktura, udhëheqja, menaxhimi dhe sistemet e saj gjithnjë e më shumë demonstrojnë paanshmërinë e organizatës dhe përgjegjësinë e saj ndaj palëve të interesuara.

Strategjia e RYCO fokusohet në ndërtimin dhe përgjigjen e kërkesës për mundësitë unike që vetëm RYCO mund të ofrojë për të rinjtë në të gjithë rajonin.

Tre komponentë strategjike përbëjnë bazën e strategjisë:

- **Programet**

Krijon mundësi dhe qasje në bashkëpunimin rajonal, shkëmbimin dhe të mësuarit rajonal. Financimi dhe përkrahja teknike për projekte novatore shkëmbimi dhe iniciativa që përfshijnë të rinjtë në çdo nivel.

- **Kërkesa**

Avokimi dhe pjesëmarrja me partnerët në zhvillimin e politikave dhe dialogun e orientuar drejt reformës që mbështet dhe mundëson një mjedis pozitiv, mbështetës social, politik dhe legjislativ për të rinjtë që të angazhohen në lëvizshmëri dhe shkëmbim me njëri-tjetrin në të gjithë rajonin e Ballkanit Perëndimor.

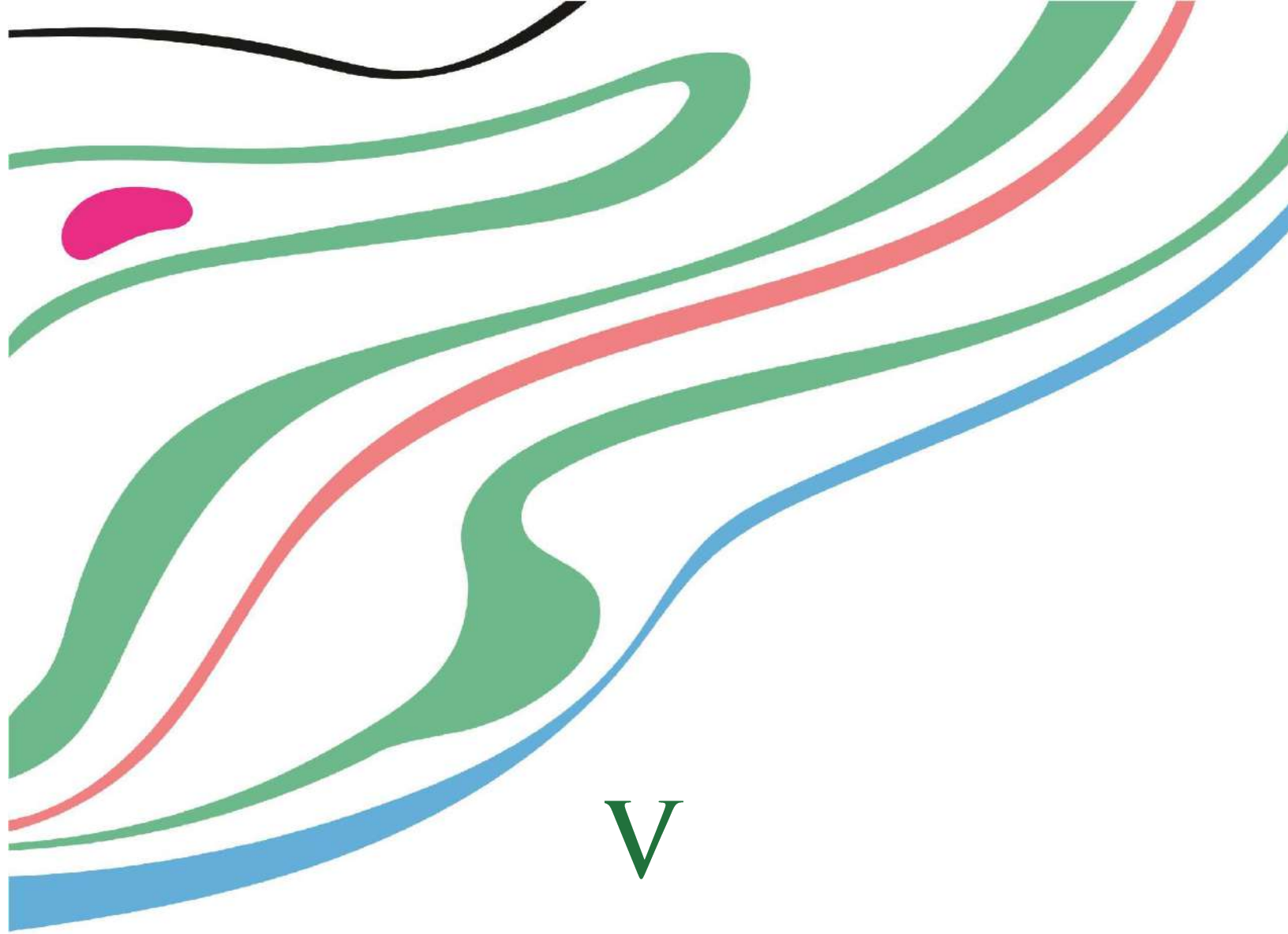
- **Kompetenca**

Investime në zhvillimin e njerëzve të RYCO, sistemeve të brendshme, strukturave dhe instrumenteve që forcojnë qeverisjen, udhëheqjen dhe shpërndarjen e programit të RYCO.

RYCO

Regional Youth Cooperation Office

V

ANEX

**PJESËMARRJA
E TË RINJVE**

5.1 Pjesëmarrja e të Rinjve në Jetën Lokale dhe Rajonale

Në Shqipëri procesi i aderimit në Bashkimin Evropian është një proces teknik dhe kompleks. Shqipëria, ashtu si të gjitha shtetet që dëshirojnë të jenë pjesë e Bashkimit Evropian, duhet të plotësojë një sërë kushtesh të përmbledhura në bazën e përbashkët ligjore dhe tërësinë e rregullave. Procesi i integritimit është një proces që ka nevojë për pjesëmarrjen dhe përfshirjen aktive të qytetarëve, të rinjve, politikëbërësve dhe aktorëve të shoqërisë civile.

Në Shqipëri 46% e popullsisë janë të rinj. Të rinjtë janë në të njëjtën kohë shpresa dhe aktorët e ndryshimit që do ta cojnë Shqipërinë përpara për të qenë një vend më i mirë për qytetarët e saj dhe për të përparuar në rrugën e saj të BE. Ata kanë guxim, idealin dhe dëshirën për t'i bërë idetë më të pamundura në reale dhe të prekshme. Pjesëmarrja e të rinjve forcon zhvillimin personal dhe social, ofron ekspertizë dhe promovon një shoqëri më demokratike. Të rinjtë duhet të inkurajohen në mënyrë që ata të sjellin zërin e tyre duke sjell dhe ndryshimin.

Pjesëmarrja është jo vetëm një parim i rëndësishëm i të drejtave të njeriut por edhe një praktik pune e qytetarisë aktive për të gjithë njerëzit. Pjesëmarrja nënkupton që të rinjtë të marrin pjesë në vendimarrje. Pjesëmarrja e të rinjve në jetën demokratike nënkupton diçka më tepër se votimi ose kandidimi në zgjedhje, edhe pse këto janë elemente të rëndësishme të pjesëmarrjes. Pjesëmarrja dhe qytetaria aktive nënkupton të kesh të drejtë, mjete, hapësirë, mundësi dhe aty ku është e nevojshme, mbështetje për të marrë pjesë, për të ndikuar në vendimarrje si dhe për t'u angazhuar në veprime dhe aktivitete për të kontribuar në ndërtimin e një shoqërie më të mirë.

Pjesëmarrja e të rinjve është një proces përmes të cilit u mundësohet të rinjve të kenë ndikim dhe kontroll të përbashkët mbi nismat, vendimet dhe burimet që ndërliken me ta. Pra, kjo gjë paraqet një proces ku të rinjtë mbikëqyrin mjedisin e tyre dhe çështjet që japin efekt në jetën e tyre të përditshme. Parkushti më i

rëndësishem i pjesëmarrjes kuptimplotë është se vendimarrësit respektojnë të rinjtë për të marrë pjesë në vendime dhe ti njohin ata si partnerë.

Kur bëhet fjalë për pjesëmarrjen e të rinjve, mund të vërehen një sërë praktikash, si dhe lloje të ndryshme të qasjeve dhe të teorive. Më poshtë janë dhënë disa shembuj për atë se si disa organizata ose grupe e kuptojnë pjesëmarrjen e të rinjve:

⇒ “Shkurt thënë, pjesëmarrja nënkupton të marrësh pjesë, të kryesh detyra, të ndash dhe të mbash përgjegjësi. Do të thotë të kesh qasje dhe të jesh i përfshirë.”¹

⇒ Pjesëmarrja do të thotë “të ndihmohesh në orientim dhe në formësim”.²

⇒ “Pjesëmarrja nënkupton të flasësh dhe të dëgjosh, t’i shprehësh pikëpamjet personale dhe t’i dëgjosh të tjerët kur i shprehin pikëpamjet e tyre. Mund ta nënkuptojë edhe punën e përbashkët për të gjetur ndonjë zgjidhje ose për ta caktuar mënyrën e veprimit. Pjesëmarrja nuk do të thotë të bëhesh vetëm aktivist i ri, por po ashtu mund të nënkuptojë edhe shfrytëzimin e mundësive që ofrohen, si për shembull bashkëngjitjen ndonjë klubi për të mësuar ndonjë shkathtësi të re, ose ndonjë grupi që e mbështet fuqimisht ndonjë çështje.”³

“Pjesëmarrja e një komuniteti në jetën demokratike nënkupton diçka më tepër se votimi ose kandidimi në zgjedhje, edhe pse këto janë elemente të rëndësishme të pjesëmarrjes. Pjesëmarrja dhe qytetaria aktive nënkupton të kesh të drejtë, mjete, hapësirë, mundësi dhe aty ku është e nevojshme, mbështetje për të marrë pjesë, për të ndikuar në vendimmarrje si dhe për t’u angazhuar në veprime dhe aktivitete për të kontribuar në ndërtimin e një shoqërie më të mirë.”⁴

Në Këshillin e Evropës, pjesëmarrja e të rinjve perceptohet si “e drejtë e të rinjve për t’u inkuadruar dhe për t’i marrë përsipër detyrat dhe përgjegjësitë në jetën e përditshme në nivel vendor, si dhe e drejtë për të ndikuar në mënyrë demokratike mbi proceset e jetës së tyre.”⁵

Pjesëmarrja e të rinjve po ashtu mund të shihet edhe si formë e partneritetit ndërmjet të rinjve dhe të rriturve. “Partneritet do të thotë të bëhen punët së bashku. Do të thotë të dëgjohet zëri i secilit dhe të merren seriozisht idetë e ndryshme.”⁶Në

¹ Lauritzen, P., fjalimi hyrës për pjesëmarrjen, i prezantuar në Trajnimin për zhvillimin dhe zbatimin e projekteve pjesëmarrëse në nivel vendor dhe rajonal, Qendra evropiane për të rinj, Strasburg, qershor 2006.

² Jans, M. dhe De Backer, K. *Youth and social participation. Elements for a practical theory*, Flemish Youth Council JePI, Bruksel, 2002, fq. 2.

³ *Discussing global issues: what is participation?* UNICEF, Mbretëria e Bashkuar, 2004, fq.1.

⁴ *Karta e Rishikuar Evropiane për pjesëmarrjen e të Rinjve në Jetën Lokale dhe Rajonale*, Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale të Këshillit të Evropës, maj 2003.

⁵ Boukobza, E., *Keys to participation. A practitioners' guide*, Këshilli i Evropës, 1998, fq. 10.

⁶ Stacey, K., “Theoretical underpinnings of youth partnership accountability”, kumtesë e papublikuar, Adelaide, 1998; e cituar në *Youth participation hand book for organizations. A guide for organizations seeking to involve young people on boards and committees*, Zyra për të rinj e Qeverisë së Australisë Jugore, 2003, fq. 15

praktikë kjo do të thotë se qëllimet, objektivat, rolet, përgjegjësitë, vendimet etj., bisedohen dhe arrihet pajtim për to dhe se të rinjtë dhe të rriturit e dinë saktë se:

- çka duan të bëjnë;
- çka pritët prej tyre;
- çka presin ata prej të tjerëve;
- si do ta bëjnë këtë;
- çfarë lloji të mbështetjes marrin dhe prej ku.

Thelbi i pjesëmarrjes është shpjeguar shumë mire nga modeli “Shkallet e pjesëmarrjes” Roger Hart. Roger Hart pershkruan një shkallë pjesëmarrjeje të përbërë prej tetë etapash.

Roxher Harti përkufizon tetë nivele të pjesëmarrjes së të rinjve:

Shkalla 8: Vendimmarrja e përbashkët - Projektet ose idetë iniciohen nga të rinjtë, të cilët i ftojnë të rriturit të marrin pjesë në procesin e vendimmarrjes si partnerë.

Shkalla 7: Të rinjtë udhëheqin dhe iniciojnë - Projektet ose idetë iniciohen dhe udhëhiqen nga të rinjtë; të rriturit mund të ftohen që të ofrojnë ndihmë po që se ka nevojë, mirëpo projekti mund të vazhdojë pa intervenimin e tyre.

Shkalla 6: Të iniciuara nga të rriturit me vendimmarrje të përbashkët - Të rriturit i iniciojnë projektet, mirëpo të rinjtë ftohen që ta ndajnë fuqinë e vendimmarrjes dhe përgjegjësitë si partnerë të përbashkët.

Shkalla 5: Të rinjtë konsultohen dhe informohen - Projektet iniciohen dhe realizohen nga të rriturit, mirëpo të rinjtë ofrojnë këshilla dhe sugjerime dhe informohen për atë se si këto sugjerime ndikojnë në vendimet ose rezultatet përfundimtare.

Shkallar 4: Të rinjve u caktohen detyra dhe informohen - Projektet iniciohen dhe realizohen nga të rriturit; të rinjtë ftohen të marrin përsipër role ose detyra të caktuara në kuadër të projektit, mirëpo ata janë të vetëdijshëm për ndikimin që e kanë në realitet.

Shkallar 3: Të rinjtë e përfaqësuar sipërfaqësisht (të tokenizuar) - Të rinjve u jepen disa role në kuadër të projekteve, mirëpo ata nuk kanë ndikim real në asnjë vendim. Krijohet iluzioni (qoftë me qëllim ose pa qëllim) se të rinjtë marrin pjesë, e në fakt ata nuk mund të ndikojnë mbi të atë se çka bëjnë dhe si e bëjnë atë.

Shkallarja 2: Të rinjtë si zbulim - Të rinjtë nevojiten në projekt për ta përfaqësuar rininë si grup jo i privilegjuar. Ata nuk kanë ndonjë rol domethënës (përveç se janë të pranishëm) dhe – siç ndodh me çdo zbulim – ata vendosen në një vend të dukshëm në kuadër të projektit ose të organizatës, që të mund të shihen lehtë nga jashtë.

Shkallarja 1: Të rinjtë e manipuluar - Të rinjtë ftohen të marrin pjesë në projekt mirëpo, ata nuk kanë ndikim real në vendimet që merren dhe rezultatet e tyre. Në fakt, prezenca e tyre shfrytëzohet për të arritur ndonjë qëllim tjetër, si për shembull të fitohen zgjedhjet vendore, të krijohet përshtypje më e mirë për ndonjë institucion ose të sigurohen mjete shtesë nga institucionet që e mbështesin pjesëmarrjen e të rinjve

Tre etapat e para janë manipulimi, zbulurimi dhe tokenizmi, mjete false të pjesëmarrjes që mund të kompromentojnë të gjithë procesin.

Format reale të pjesëmarrjes përfshijnë etapën ku të rinjve i caktohet një detyrë dhe ata janë të informuar dhe etapën kur të rinjtë janë konsultuar, kanë dhënë mendimet e tyre dhe ata kuptojnë se si do të ndikojë vendimi i tyre në vendimmarrje. Etapat më të përparuara janë pjesëmarrja e iniciuar nga vendimmarrësit, një proces vendimmarrës të ndarë me të rinjtë dhe projekte të filluara dhe të drejtuara nga të rinjtë. Kjo etapë i jep mundësinë për vendimmarrje të përbashkët bashkëmenaxhim dhe përgjegjësi të përbashkët. Pjesëmarrja e sukseshme nuk kufizohet nga një iniciative por është një proces në vazhdim.

Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara i dallon këto fusha të pjesëmarrjes së të rinjve¹⁰

- pjesëmarrja ekonomike – ka të bëjë me punësimin dhe punën në përgjithësi, me zhvillimin ekonomik, eliminimin e varfërisë, krijimin e gjendjes ekonomike të qëndrueshme në një shoqëri, rajon ose për të rinjtë si grup;
- pjesëmarrja politike – ka të bëjë me autoritetet dhe qeveritë, politikat publike, ushtrimin e pushtetit, ndikimin në shpërndarjen e burimeve në nivele të ndryshme;
- pjesëmarrja shoqërore – ka të bëjë me përfshirjen në jetën e komunitetit vendor, trajtimin e sfidave dhe të problemeve vendore;
- pjesëmarrja kulturore – ka të bëjë me format e ndryshme të artit dhe të shprehjes (artet vizuale, muzika, filmi, vallëzimi, etj.).

Pjesëmarrja e të rinjve për

..... të rinjtë

- I mundëson të rinjve çfarë është e rëndësishme për ta
- Ndryshon pozitivisht jetën e të rinjve
- Mundëson të dëgjohet zëri i të rinjve
- I stimulon të rinjtë të zhvillojnë shkathtësi të reja, të fitojnë më tepër vetëbesim
- I stimulon të rinjtë të marrin përgjegjësi për veprimet dhe vendimet e tyre
- U ndihmon të rinjve ta kuptojnë se si funksionon demokracia dhe si duhet të funksionojë ajo në jetën reale
- Krijon hapësirë për të rinjtë që t'i shfrytëzojnë talentet dhe anët e tyre të fuqishme në dobi të gjithë komunitetit ose të organizatës
- Fuqizon të rinjtë

... komunitetet

- U ndihmon të rriturve t'i dallojnë talentet dhe potencialin e të rinjve
- U ndihmon të rriturve t'i kuptojnë nevojat dhe pikëpamjet e të rinjve
- I zhvillon shkathtësitë e të rriturve që të mund të punojnë në mënyrë efektive me të rinjtë
- Krijon mundësi për të rriturit që ta shpërndajnë dijen dhe përvojën e tyre duke mos i marrë nën patronazh të rinjtë
- Bën që procesi i vendimmarrjes të jetë më përfaqësues (representativ)
- Stimulon qasje dhe ide të reja për zgjidhjen e problemeve vendore dhe rajonale
- Promovimi i një mjedisi gjithpërfshires përfshirëse dhe bashkohore

Për t'i paraqitur tre parimet e para të pjesëmarrjes së të rinjve mund ta përdorim modelin e propozuar nga Mark Jansi dhe Kurt De Bakeri . 16

Ky model thotë se:

1. Pjesëmarrja duhet të bazohet në sfidë
2. Pjesëmarrja duhet të bazohet në kapacitet
3. Pjesëmarrja duhet të bazohet në lidhje

Nëse dëshirohet të arrihet pjesëmarrje e rëndësishme e të rinjve, atëherë ajo duhet të jetë:

- Në dispozicion për të gjithë të rinjtë, pa marrë parasyh prejardhjen, kombësinë, fenë, etj.
- Vullnetare
- Të ndërlidhet me nevojat e vërteta të të rinjve
- E vlerësuar
- E dobishme për të gjithë aktorët e përfshirë
- Të ofrojë forma të ndryshme të përfshirjes
- E mbështetur me burimet e nevojshme
- E bazuar në partneritet të vërtetë ndërmjet të rriturve dhe të rinjve
- Transparente
- Të vendoset si parim i politikës e jo vetëm si një teknikë e thjeshtë
- Të jetë e këndshme

5.4 Format e pjesëmarrjes së të rinjve

Ka mënyra të shumta se si të rinjtë mund të marrin pjesë në marrjen e vendimeve për çështjet që janë të rëndësishme për ta dhe për gjithë komunitetin vendor. Disa forma të pjesëmarrjes duket se janë më tërheqëse për të rinjtë se format e tjera. Disa mund të jenë më relevante në kontekst të caktuar se sa format e tjera dhe secila e ka potencialin e saj, sikurse edhe kufizimet e veta.

Format më të shpeshta të pjesëmarrjes së të rinjve që mund të vërehen në shoqëritë bashkëkohore evropiane janë këto:

- ➡ puna vullnetare;
- ➡ pjesëmarrja në format e ndryshme të arsimit joformal;
- ➡ edukimi i moshatarëve–përfshirja e të rinjve në edukimin e moshatarëve të tyre (për shembull, programet për promovim të shëndetit, fushatat për ngritjen e vetëdijes, etj.);
- ➡ pjesëmarrja aktive në një organizatë/klub dhe marrja e përgjegjësisë për disa fusha të veprimit të saj/tij;
- ➡ këshillat, parlamentet, forumet, bordet e të rinjve dhe strukturat e tjera të të rinjve – mënyra tradicionale për të marrë pjesë në proceset e vendimmarrjes në

kuadër të autoriteteve ndërkombëtare, kombëtare, rajonale ose vendore, shkollave, klubeve, OJQ-ve, etj.;

⇒ sistemet për bashkë-menaxhim që ekzistojnë në disa institucione (për shembull, në Drejtorinë për Rini dhe Sport të Këshillit të Evropës), ku vendimet merren nga përfaqësuesit e të rinjve ose të organizatave rinore dhe nga përfaqësuesit e autoriteteve në baza të barabarta;

⇒ konsultimet – që përdoren në proceset e vendimmarrjes për t'i shprehur nevojat dhe shqetësimet dhe për të dhënë propozime;

⇒ nivelet e ndryshme të pjesëmarrjes së të rinjve në projekte dhe aktivitete (të organizuara, e po ashtu edhe të paorganizuara);,

⇒ aktivitetet

5.4 Karta e Rishikuar Evropiane për Pjesëmarrjen e të Rinjve në Jetën Lokale dhe Rajonale

Pjesëmarrja e të rinjve ka prioritet të lartë në punën e Këshillit të Evropës, veçanërisht në Drejtorinë për Rini dhe Sport, dhe në Kongresin e Autoriteteve Lokale dhe Rajonale të Këshillit të Evropës. Janë ndërmarrë iniciativa të shumta për ta promovuar pjesëmarrjen e të rinjve dhe për t'i pajisur me mjetet dhe shkathtësitë e nevojshme ata që kanë nevojë për to. Shembuj për këtë janë sistemi për bashkë-menaxhim, trajnimet dhe aktivitetet e tjera edukative, aktivitetet hulumtuese dhe mbështetja financiare për projektet rinore që e promovojnë pjesëmarrjen.

Një mjet shumë i veçantë për ta promovuar pjesëmarrjen e të rinjve në nivel vendor dhe rajonal është Karta e Rishikuar Evropiane për Pjesëmarrjen e të Rinjve në Jetën Lokale dhe Rajonale, dokument ky i miratuar nga Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale të Këshillit të Evropës në maj të vitit 2003. Karta ofron ide dhe instrumente konkrete që mund të shfrytëzohen në kontekstin vendor nga ata që janë të përfshirë në punën pjesëmarrëse – të rinjtë organizatat rinore, autoritetet vendore, etj. Megjithatë, ajo nuk ofron mostra të gatshme për t'u përdorur, për shkak se nevojat dhe rrethanat dallojnë shumë anembanë Evropës. Prandaj, Karta duhet të shihet si një burim i rekomandimeve dhe si inspirim, e jo si recetë e rreptë për promovimin e pjesëmarrjes së të rinjve në nivelet vendore dhe rajonale.

Përmbajtja e Kartës

Karta përbëhet prej tri pjesëve që kanë të bëjnë me aspektet e ndryshme të pjesëmarrjes së të rinjve në nivel vendor.

Pjesa I – Politikat sektoriale

Pjesëmarrja aktive e të rinjve varet nga një numër faktorësh të brendshëm, siç është motivimi, nevojat dhe aspiratat, dhe faktorësh të jashtëm, siç është situata, infrastruktura dhe sistemet ekzistuese. Politikat vendore luajnë rol të fuqishëm në krijimin e kushteve dhe të infrastrukturës adekuate që të rinjtë të marrin pjesë në jetën e shkollave, organizatave ose të komuniteteve të tyre dhe për këtë arsye Karta e rishikuar përmban analizë të politikave të fushave të ndryshme dhe sugjeron një numër masash konkrete që mund ta ofrojnë mbështetjen e nevojshme për përfshirjen e të rinjve. Megjithatë, këto sugjerime mbeten të përgjithshme, në mënyrë që komunitetet anembanë Evropës të mund t'i gjejnë mënyrat më të përshtatshme për t'i futur në praktikë këto masa, duke e marrë parasysh mjedisin dhe kontekstin e tyre vendor.

Pjesa II – Instrumentet për pjesëmarrje të të rinjve

Pjesa e ardhshme e Kartës fokusohet në idetë dhe në mjetet që mund të shfrytëzohen nga autoritetet vendore për ta përforcuar pjesëmarrjen e të rinjve. Ato kanë të bëjnë me fushat konkrete në të cilat pjesëmarrja e të rinjve mund të zbatohet në mënyrë kuptimplote.

Fusha 1: Trajnimi për pjesëmarrjen e të rinjve

Fusha 2: Informimi i të rinjve

Fusha 3: Nxitja e pjesëmarrjes së të rinjve nëpërmjet teknologjive të informacionit dhe të komunikimit

Fusha 4: Nxitja e pjesëmarrjes së të rinjve në medie

Fusha 5: Inkurajimi i të rinjve për të bërë punë vullnetare

Fusha 6: Mbështetja për projektet dhe iniciativat e të rinjve

Fusha 7: Promovimi i organizatave rinore

Fusha 8: Promovimi i pjesëmarrjes së të rinjve në organizatat joqeveritare dhe partitë politike.

Pjesa III – Pjesëmarrja institucionale e të rinjve në çështjet vendore dhe rajonale

Pjesa e fundit e Kartës së rishikuar përmban rekomandime në lidhje me përfshirjen e të rinjve në institucionet ose në strukturat vendore. Nëse politikat sektoriale do të zbatohen ashtu që ta mbështesin pjesëmarrjen e të rinjve në nivel të gjithë komunitetit, duhet të krijohen edhe strukturat përkatëse që do t'i përfaqësojnë pikëpamjet e të rinjve në këtë drejtim. Karta e thekson faktin se forma përfundimtare e pjesëmarrjes institucionale duhet të zgjidhet në bazë të nevojave vendore, mirëpo gjithmonë duhet pasur si qëllim krijimin e partneritetit ndërmjet të rinjve dhe autoriteteve vendore si dhe të rinjve t'u ofrohen mundësi që të përfshihen në vendimet që ndikojnë mbi ta. Të rinjtë duhet të marrin përgjegjësi të drejtpërdrejtë për projektet dhe të luajnë rol aktiv në politikat përkatëse.

Rekomandimet për këshillat e rinisë, parlamentet rinore, forumet rinore

- Duhet të jenë struktura të përhershme;
- Duhet të përbëhen nga përfaqësues të zgjedhur ose të emëruar të organizatave rinore;
- Anëtarësia e tyre duhet ta pasqyrojë përbërjen shoqërore të komunitetit;
- Të rinjtë duhet të marrin përgjegjësi të drejtpërdrejtë për projektet dhe të luajnë rol aktiv në politikat përkatëse;
- Duhet të paraqesin kornizë fizike që të rinjtë të mund t'i shprehin pikëpamjet dhe shqetësimet e tyre (edhe sa l përket iniciativave të autoriteteve vendore);
- Duhet të kenë mundësi të parashtrojnë propozime tek autoritetet vendore;
- Duhet t'i lehtësojnë konsultimet me të rinjtë dhe organizatat e tyre për çështjet që i shqetësojnë ata;
- Duhet të jenë forum prej ku zhvillohen, monitorohen dhe vlerësohen projektet që i përfshijnë të rinjtë;
- Duhet ta lehtësojnë pjesëmarrjen e të rinjve në organet e tjera konsultative në nivel vendor.

Rekomandimet për mbështetjen e strukturave të pjesëmarrjes së të rinjve

- Autoritetet vendore duhet t'i ofrojnë edhe strukturat formale edhe ato joformale për pjesëmarrjen e të rinjve duke e siguruar hapësirën, mjetet financiare dhe mbështetjen e nevojshme materiale (edhe pse ato e kanë përgjegjësinë që të kërkojnë edhe mbështetje shtesë nga burimet e tjera);
- Autoritetet vendore duhet të sigurojnë një garantues, i cili do të jetë përgjegjës për monitorimin dhe zbatimin e strukturave të mbështetjes;
- Garantuesi duhet të jetë i pavarur dhe emërimi i tij duhet të bëhet në marrëveshje ndërmjet përfaqësuesve të të rinjve dhe autoriteteve vendore;
- Garantuesi duhet të veprojë si ndërmjetësues në mes të rinjve dhe të zgjedhurve vendor, duhet t'i përfaqësojë interesat e të rinjve në rastet kur ka ndonjë keqkuptim ose konflikt ndërmjet të rinjve dhe autoriteteve vendore dhe duhet të jetë urë komunikimi ndërmjet të dyja palëve.

Grupet e synuara të Kartës

Karta e rishikuar është një dokument që u dedikohet të gjithë atyre që janë përgjegjës, të përfshirë ose të interesuar për përfundimin e pjesëmarrjes së të rinjve në kontekstin vendor. Çdo kush, me gjasë do ta shohë Kartën nga një perspektivë e ndryshme dhe do të dëshirojë ta shfrytëzojë atë në mënyrën e tij ose të saj, mirëpo qëllimi përfundimtar për secilin është i njëjtë: të sigurohet se të rinjtë e kanë të drejtën, mjetet, hapësirën dhe mbështetjen që të mund të marrin pjesë dhe të angazhohen në mënyrë domethënëse në iniciativat dhe proceset e vendimmarrjes që ndikojnë në jetën e tyre. Këto pesë fjalë kyçe – e drejta, mjetet, hapësira, mundësitë dhe mbështetja janë elementet kryesore të qasjes së Kartës ndaj pjesëmarrjes dhe ato do të sqarohen më hollësisht në Kapitullin 3 të këtij doracakut. Grupet kryesore të synuara të cilave u dedikohet Karta:

➡ Të rinjtë

Të rinjtë përbëjnë një pjesë të konsiderueshme të popullatës. Ata janë grup i shumëllojshëm, grup që i ka nevojat dhe aspiratat e veta, të cilat mund të plotësohen më mirë në qoftë se të rinjve u ofrohet mundësia të shprehen dhe të luajnë rol kuptimplotë në trajtimin e çështjeve që janë të rëndësishme për ta.

➡ **Grupet joformale të të rinjve**

Disa të rinj kënaqen duke i shpërndarë idetë e tyre dhe duke u përzier me të rinjtë e tjerë, mirëpo ata as nuk duan të bëhen anëtarë zyrtarë të shoqatave, e as të jenë pjesë e ndonjë subjekti të strukturuar. Në vend të kësaj, ata mund t'i zgjedhin grupet joformale që nuk janë të regjistruar, që kanë rregulla shumë fleksibile dhe që i plotësojnë nevojat e tyre në mënyrë me efikase se sa që këtë do ta bënin shoqatat me hierarki ose ato që janë të organizuara. Sa për të dhënë disa shembuj, grupet e tilla joformale mund të jenë në formë të rrjeteve spontane, grupeve mbështetëse ose si komunitete virtuale.

➡ **Organizatrat dhe shoqatat e të rinjve**

Të jesh anëtar i një organizate rinore, këshilli ose bordi të të rinjve, është njëra nga format tradicionale të pjesëmarrjes së të rinjve. Në rastin ideal, të rinjtë duhet të jenë në pozita drejtuese, mirëpo disa organizata të të rinjve drejtohen ose vetëm nga të rriturit, ose në bashkëpunim në mes të të rinjve dhe të rriturve. Organizatat ose shoqatat e të rinjve zakonisht janë të regjistruara nga autoritetet vendore ose kombëtare dhe mund të veprojnë si subjekte ligjore. Atëherë, në disa vende kërkohet që në pozitat drejtuese të ketë të rritur, në rastet kur të rinjtë nuk mund të mbajnë përgjegjësi ligjore për veprimet e organizatës.

➡ **Institucionet arsimore**

Shkollat janë një nga vendet kyçe ku të rinjtë mësojnë gjëra të reja për botën, i formojnë mendimet e tyre, dhe përgatiten për fazën e ardhshme të jetës së tyre. Shumica e të rinjve kalojnë një pjesë të madhe të jetës së tyre në shkollë ose në universitet, dhe për këtë arsye ato janë vende ku pjesëmarrja e të rinjve jo vetëm që duhet të promovohet, por edhe të praktikohet.

➡ **Organizatrat e tjera**

Ka edhe organizata të tjera që punojnë në fushën e pjesëmarrjes së të rinjve, mirëpo që nuk punojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë me të rinjtë ose që janë të hapura për anëtarë nga grupe të ndryshme profesionale ose të moshave të ndryshme. Për shembull, organizatat e tilla realizojnë aktivitete arsimore për punëtorët që punojnë me të rinjtë ose mësuesit, përqendrohen në hulumtim, ose janë grup ndikues për përforsimin e politikave që janë të përshtatura për të rinjtë.

➡ **Autoritetet vendore**

Është një praktikë gjithnjë e më e shpeshtë në kuadër të vendeve evropiane që të krijohen njësi të veçanta në kuadër të autoriteteve vendore që merren me shqetësimet e të rinjve. Pa marrë parasysh se a bëhet fjalë vetëm për një person ose për departament të tërë që punon në këtë fushë, qëllimi i tyre është të inkurajohet

pjesëmarrja e të rinjve në kontekstin vendor, dhe të mbështeten aktivitetet dhe iniciativa të ndryshme të të rinjve.

Pjesëmarrja e të rinjve bazohet duhet të bazohet në sfidë, në kapacitete dhe në lidhje. Të rinjtë duhet të jenë pjesë e vendimeve që ndikojnë tek ta. Ata duhet të marrin pjesë në politikat publike në te gjitha nivelet drejtuese. Të rinjtë duhet të nxiten të bëjnë kërkime mbi mënyrat sesi mund të arrihet përfshirja e tyre në integrimin sa më të afërt të Shqipërisë duke paraqitur mënyra konkrete dhe efektive për t'u bërë ata pjesë e Integritimit European përmes ideve të tyre. Në sytë e qytetarëve të saj, dhe në sytë e rinisë Shqipëria ka të ardhme europiane.

Bibliography

- Commission, E. (2010). *The members of the Barroso Commission (2010-2014)*. Retrieved from http://ec.europa.eu/archives/commission_2004-2009/index_en.htm
- Commission, E. (2017/2018). *European Youth Goals*. Retrieved from https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/youthgoals_en
- Commission, E. (2018). Retrieved from <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1161&langId=en>
- COMMISSION, E. (2018). *A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western*. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/annex-communication-credible-enlargement-perspective-western-balkans_en.pdf
- Commission, E. (2018). *Western Balkans Strategy*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/package_en
- Commission, E. (n.d.). *Albania - financial assistance under IPA II*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/albania_en
- Commission, E. (n.d.). *Bosnia and Herzegovina - financial assistance under Instrument for Pre-accession Assistance II (IPA II)*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/bosnia-herzegovina_en
- Commission, E. (n.d.). *Chapters of the acquis*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership/chapters-of-the-acquis_en
- Commission, E. (n.d.). *European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations*. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/departments/european-neighbourhood-policy-and-enlargement-negotiations_en
- Commission, E. (n.d.). *Kosovo - financial assistance under IPA II*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/kosovo_en
- Commission, E. (n.d.). *Montenegro - financial assistance under IPA II*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/montenegro_en
- Commission, E. (n.d.). *North Macedonia - financial assistance under IPA II*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/north-macedonia_en
- Commission, E. (n.d.). *Overview - Instrument for Pre-accession Assistance*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/overview_en

- Commission, E. (n.d.). *Serbia - financial assistance under IPA II*. Retrieved from https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/instruments/funding-by-country/serbia_en
- Delegation of the European Union to Albania*. (n.d.). Retrieved from https://eeas.europa.eu/delegations/albania_en
- European Western Balkans*. (n.d.). Retrieved from European Western Balkans : <https://europeanwesternbalkans.com/>
- Hackaj, A., Madhi, G., & Hackaj, K. (2017). *MONITORING THE BERLIN PROCESS: FROM PARIS TO TRIESTE*. Tirana: Cooperation and Development Institute / ShtetiWeb.
- Hackaj, A., Madhi, G., & Hackaj, K. (2015). *Shqipëria në Procesin e Berlinit Arritjet aktuale dhe sfidat e Samitit të Parisit*. Tiranë: Instituti për Bashkëpunim dhe Zhvillim/ ShtetiWeb.
- Hackaj, K., & Peci, D. (2017). *Let's know regional Youth Cooperation Office*. Tirana: Cooperation and Development Institute.
- Nechev, Z., Bieber, F., & Kmezic, M. (2017). *The Future of the Berlin Process*. Belgrade: Balkans in Europe Policy Advisory Group.
- (2018). *RYCO Strategic Plan 2019-2021*. Tiranë: Regional Youth Cooperation Office.
- Studies, C. f. (n.d.). *Thinking ahead for Europe*. Retrieved from <https://www.ceps.eu/publications/%E2%80%98berlin-process%E2%80%98-western-balkans%E2%80%93it-delivering>
- UNION, E. (2012). *CONSOLIDATED VERSION OF THE TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>
- Union, E. (2018). *The European Union - what it is and what it does*. Retrieved from http://publications.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/en/?fbclid=IwAR0_uDKB-dl7ExAOW8evQMXVIKAK1QOhegoxeF8xnjZ4PZbUlv_DM3UU3E#chapter12
- Discussing global issues: what is participation? UNICEF, Mbretëria e Bashkuar, 2004, faq. 1.
- Karta e Rishikuar Evropiane për pjesëmarrjen e të Rinjve në Jetën Lokale dhe Rajonale, Kongresi i Autoriteteve Lokale dhe Rajonale të Këshillit të Evropës, maj 2003.
- Boukoba, E., Keys to participation. A practitioners' guide, Këshilli i Evropës, 1998, faq. 10.
- Stacey, K., "Theoretical underpinnings of youth partnership accountability", kumtesë e papublikuar, Adelaide, 1998; e cituar në Youth participation hand book for organizations. A guide for organizations seeking to involve young people on boards and committees, Zyra për të rinj e Qeverisë së Australisë Jugore, 2003, faq. 15

